

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dissertationes De Actibus Humanis

Karchne, Simon

Augustæ Vindelicorum & Græcensis, 1716

Articulus III. Quæ sint causæ objectivæ actûs moralis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39981

ARTICULUS III.

Quæ sint causæ objectivæ actus moralis ?

§ 80. **T**Am in actu morali bono, quam in malo sunt quædam prædicata substantialia, quædam accidentalia. Substantialia conveniunt actui spectato præcisè secundum suum principale objectum: posteriora verò conveniunt eidem, & accidunt ut jam constituto quoad esse substantiale tam in genere physico, seu naturæ, quam in genere moris. Hæc Rhetores vocant attributa. Philosophus appellat singula, seu singularia, uti constat ex definitione voluntarij per *num. 3.* non quod in ijs actûs voluntarij formalis ratio individui consistat, sed quod antecedenter, aut concomitanter, aut consequenter se habeant ad exercitium actûs voluntarij: exercitiûm enim non est, nisi circa singularia.

Ejusmodi prædicata accidentalia actibus liberis Theologi circumstantias dicunt: nam ex S. Th. 1. 2. *quæst. 7. art. 1.* nomen circumstantiæ ab ijs, quæ circumstant res in loco existentes est translatum ad significandû ea, quæ aliquomodo circumstant actiones humanas; sicut ergo non quavis extrinseca rei locatæ dicuntur proprie hujus circumstantiæ, sed

quæ illam localiter attingunt, aut saltem sunt illi localiter propinqua: ita eaduntaxat accidentia extrinseca actibus humanis sunt horum circumstantiæ, quæ ita accidunt actibus humanis physice consideratis, ut eosdem constituunt moraliter bonos, aut malos conformes, aut diffformes naturæ rationali, & rectæ rationi, aut minus bonos, malôsve. *Sorrez hic tract. 3. D. 5. S. 3. num. 2.* Conditions verò impertinenter se habentes ad bonitatem, aut ad malitiam actûs, non sunt circumstantiæ morales; sic quod res accepta sit aliena invito domino, magna, aut parva: sunt morales circumstantiæ actionis furtivæ constituentes illam in esse moris.

E contra quod sit accepta tali tempore, Cælo sereno, aut pluvio, hæc accidentia utpote impertinentia non sunt circumstantiæ morales.

Certum est, quod bonitas, & malitia actûs humani tam ab objecto, quam à circumstantijs desumatur; & ideo deinceps videndum, an & quomodo tam objectum, quam circumstantiæ derivent eam in actiones nostras?

§. I.

Qualiter ab objecto causetur bonitas, aut malitia moralis?

581. **A**ctus humani interni obiecta quaedam sunt res externae à nobis independentes: sic DEUS objicitur actibus Theologicarum virtutum, & vitiorum oppositorum. Ab ejusmodi obiectis utpote nec in se honestis, nec inhonestis per *num.* 524. Non potest derivari bonitas, aut malitia: sunt tamen conditio obiectiva necessaria, ad hoc, ut in actibus moralibus ad ea terminatis resultet bonitas, aut malitia; seu quod perinde est, affectus morales (qui respectu similiorum obiectorum sunt simplices, & inefficaces) habent propriam malitiam, aut bonitatem per *num.* 522. ad eam tamen necessariò praequiritur obiectum tale ut conditio obiectiva necessaria.

Quaedam verò obiecta actuum internorum sunt actiones à nobis dependentes: sic omnes actus externi imperati à voluntate sunt obiectum actus interni imperantis e. g. voluntatis furandi obiectum est furtum, seu actio externa furtiva voluntatis: amandi DEUM est amor DEI. Nomine actus externi intelliguntur omnes actus, quos eliciunt potentiae à voluntate distinctae.

Hinc quoties actus externus est praeceptus, aut prohibitus, toties est

moraliter bonus, aut moraliter malus actus etiam internus, externus enim est obiectum interni: sic voluntas furandi est moraliter mala: quia ejus obiectum non est res aliena, quam furans accipit, sed usurpatio rei alienae. Haec enim est obiectum prohibitionis, non res externa, siquidem nihil potest prohiberi, aut praecipari nisi actus elicitus, aut imperatus.

Qualis ex parte intellectus sit necessaria cognitio, & qualis consensus ex parte voluntatis ut bonitas, vel malitia imputetur? fuscè differui à *num.* 528. de cognitione usque ad 537. de consensu verò à *num.* 537. ad 541.

Ut honestas imputetur actui elicitò, aut imperanti interno, non sufficit voluntarium, seu consensus indirectus, sed debet esse directè volita operatio imperata per *num.* 545. & 543. probatur ex Philosopho 2. *Eth.* 4. ad rectè agendum poscente, *ut quis agat sciens, & eligens.* ubi *ly eligens* amorem denotat; aliàs sufficeret voluntarium indirectum, aliquis jejunando esset temperans, castus &c. modo praevideat, quod abstinentia à duplici refectione refranet appetitum concupiscentiae &c. quod est contra pleurosque.

§ 82. Præter voluntarium directum ad honestatem actûs necessarium est motivum. Hoc secundum communioem est ipsa honestas materialis per *num.* 544. at secundum mea principia objectum formale cujusvis virtutis est proprius finis hujus indistinctus à bonitate absolutâ virtutis per *num.* 545. Porro finis virtutum est triplicis generis per *nu.* 546. estque cujusvis virtutis propriû ponere ali quod bonum ut finem suum.

Denum, ut actus sit honestus prærequiritur, ut nulla circumstantia mala vitiet actum; unde *num.* 547. dixi *versu claudo hunc &c.* finem proprium virtutis partialiter constitui per carentiam finis oppositi.

È contra ad malitiam actûs sufficere voluntarium, seu consensum indirectum ex Theologorum consensu. Constat *ex num.* 541. nec malum ut tale directè po-

test intendi: *nemo* inquit D. Dionysius *Intendens malum operatur*, quapropter secundum omnes occidens in loco Sacro, peccans cum consanguinea præter homicidium, & fornicationem in primo casu Sacrilegium, in secundo incestum contrahit; etsi nec irreverentiam loci Sacri nec commixtionem cognati Sanguinis positive intendat: sed sufficit, quod præcognoscat ejusmodi circumstantias attingere objectum; quale objectum in primo casu est occisio externa, in secundo ipsa copula.

Nec ad malitiam imputandam contra quamcunque virtutem necesse est moveri à malitia actûs mali, aut à fine vitij oppositi, ad quod spectat actus malus, sed ex quocunque motivo ponatur actus, omnis hujus prævisa malitia imputatur ad peccatum per *num.* 541.

§. II.

De bonitate, & malitia morali ex circumstantijs in Communi.

§ 83. **Q**uæres primo: quid, & quoruplex sit circumstantia?

Respondeo ad primum: circumstantia Theologicè sumpta est accidens morale superveniens actio morali superveniens actui morali spectato secundum suum esse proprium specificum, sive substantiale, & primarium: descriptio hæc colligitur ex *num.* 580.

Resp. ad secundum: circumstantias esse multiplices. Primo, aliæ se tenent ex parte actûs, aut potentiæ: ut duratio actûs, modus, quò fit, ut major, aut minor libertas, intensio, vel remissio, facilitas, vel difficultas, resistentia potentiæ, vel inclinatio passionis, vel habitus ex frequentatis actibus acquisitus, major vel minor scientia, personæ dignitas e. g. gratia habitus-

ualis. Secundo alia se tenent ex parte objecti: ut conditio, seu status & qualitas personæ, major minore quantitas in Eleemosyna, & furto major, minore indigentia subiecti, circumstantia loci, temporis.

Inter priores, & has posteriores est hæc differentia: quod priores se tenentes ex parte actus semper bonitatem, aut malitiam actus augeant, vel minuunt; posteriores verò non semper augent bonitatem, vel malitiam, sed aliquando, & aliquando non: augent bonitatem, quando spectant ad idem objectum virtutis, ut major quantitas in Eleemosyna; malitiam vero, dum spectant ad idem vitium ut major quantitas in furto. Pleraque hæc circumstantia sunt generales, id est, communes peccatis omnibus. Tunc verò non augent intra eandem speciem, sed extendunt actum bonum, aut malum ad speciẽ alterius virtutis aut vitij, quando spectant ad virtutem diversam, ut vitium specie distinctum. Sic datio Eleemosynæ facta personæ sacræ, aut loco sacro non auget honestatem actus misericordiæ, sed transfert, ac superaddit novam speciem alterius virtutis, nempe Religionis; hujus enim sunt propria circumstantia sacreitas loci, aut personæ. Ut autem sic transferam circumstantia hæc debet esse motivum dationis, quo casu hæc circumstantia non est circumstantia novæ hujus speciei, sed objectum substantiale; est tamen circumstantia respectu actus misericordiæ, de cujus objecto formali est sublevatio miseræ egentis. Similiter circumstantia loci sacri, aut rei sacræ, ex quo aut quam quis furatur non auget furtum, sed malitiam ejus, quæ est contra justitiam. Transfert ad

vitium sacrilegij oppositum Religioni, Vasq. 1. 2. D. 30. n. 24.

Tertiò circumstantiæ sunt quædam aggravantes eandem speciem per n. 571. quædam verò mutantes speciem juxta Trid. Sess. 14. c. 5. & can. 7.

Quartò sunt aliquæ, quæ per accidens annectuntur operationi, aut per accidens ad eandem sequuntur. A similibus, nisi directè intendantur, nulla malitia contrahitur, aliàs Christo prædicanti imputatæ fuissent blasphemix, & peccata Judæorum comitantia, vel consequentia: poscenti mutuum ab usurario non mutuaturo sine usura imputaretur usura, & sic plurima alia.

584. Quæres secundo: an circumstantiæ omnes actus humani, quæ tribuunt bonitatem, aut malitiam, debeant præcognosci, ac esse volitæ?

Respondeo negativè de tenentibus se ex parte actus interni Vasq. D. 57. n. 7. contra Amic. hic D. 14. num. 120. Unde nec debent esse volitæ, nisi exercitè; quatenus quævis volitio in actu exercito vult se ipsam per num. 6. Ratio: quia ipse actus interior non debet esse reflexè cognitus, ergo nec circumstantiæ tenentes se ex parte actus interioris saltem illæ, quæ ipsum attingunt, immediatè, & intrinsecè, ut circumstantia modi, major, vel minor intensio, libertas, dignitas personæ operantis, sæpe quis operatur actum dignum vitæ æternæ, esto ignoret se esse in gratia.

Econtra Respondeo affirmativè de tenentibus se ex parte objecti, seu actus externi, aut rei, aut personæ (circa quam versatur actus) ex recepta sententia Theologorum: quia actus externus quoad cir-

cumstantiam ignoratam non est voluntarius sic fornicans cum femina conjugata ignarus conjugij non est adulter, sed simpliciter fornicarius.

Dices: ergo concupiscens feminam ut sic praescindendo ab omni ejus qualitate coelibatus, & conjugij peccat peccato solius simplicis fornicationis. Illatum negat Sanch. *lib. 1. Mor. c. 8. num. 5.* quia, inquit, quantum est ex parte sui desiderij, fertur in feminam cujuscumque status sit, ergo exponit se periculo peccati ex circumstantijs feminæ desumendi; proinde peccato ejusdem speciei, cujus periculo se exponit, peccat, idem *num. 4.*

Respondeo probabilius affirmari à Tamb. *lib. 1. Decal. c. 1. §. 4. à nu. 14.* Ratio quod desiderium nequeat imbibere malitiam aliam præter existentem in mente, sed in casu illationis in mente existit sola malitia fornicationis, etsi non præcognoscat esse solutam, Sporer *p. 1. tr. 1. Proemiali c. 3. num. 20. in fin.*

Respondeo ad secundam quaesiti partem: circumstantiæ tenentes se ex parte objecti non possunt tribuere actu bono bonitatem, hanc augere, aut speciem ejus mutare, nisi directè volita: circumstantiæ autem augentes, aut mutant malitiam communiter sufficit esse indirectè voluntarias, sive volitas contra varias sententias apud Amic. *hic to. 3. D. 14. à num. 174.* Pars prima probata est generatim à *num. 543.* Secunda verò à *n. 541.*

585. Dixi *communiter*: nam Vasquez *D. 73. num. 32. & D. 101. c. 6.* excipit ab hac secunda parte peccata, quorum malitia in actu interiore prima-

rio consumatur, atque ex ipso in exteriorem derivatur, de quibus revide *num. 442.* & negat in his repetiri propriam, & specialem malitiam à circumstantia, nisi hæc sit expressè, & directè volita, & intenta, ut in odio, invidia, inobedientia, scandalo, & ingratitude, &c. quia, cum horum specifica malitia ex affectu interno descendat in externum, consequens est pro specifica diversitate affectus interni variari specificam diversitatem malitiæ in ejusmodi peccatis; atqui affectus internus indirectè, seu interpretativè voluntarius specie differt ab affectu directè voluntario: nam voluntarium indirectum sufficit quidem ad generalem malitiam odij, inobedientiæ, ingritudinis, &c. (hujusmodi circumstantiæ dicuntur generales, quia sunt communes omni peccato: quales nunquam addunt novam specie malitiam, nisi circumstantia, à qua dependent, sit expressè volita) ut verò specifica malitia peccatorum internè consumatorum resultet, seu ut sint peccata specialia, necessarium est voluntarium directum ob ea, quæ protuli ex Vasq. *n. 442.*

Hanc opinionem existimat veram Amicus, eamque probat, ac ulterius declarat à *num. 188.* malitia enim non defumitur ex solo objecto, sed etiam ex modo tendendi in objectum: hic autem modus est specie diversus in voluntario indirecto, ac directo ut per se patet. Ergo. Major probatur: directum voluntarium in præfatis paulo ante peccatis inducit malitiam essentialiter diversam ab ea, quam inducit voluntarium indirectum, seu interpretativum; nam non hoc, sed illud inducit formalem disciplinam

centiam personæ in odio, scandalo, aut formalem contemptum præcepti, aut beneficij, ut in peccato inobedienciæ, & ingratiitudinis.

In reliquis autem peccatis exterius consummatis tota malitia desumitur ex objecto, ac circumstantijs, secus ex modo in eas tendendi: etsi varietur modus tendendi ex indirecto in directum, & ideo non variatur essentialiter malitia. Exemplificat: sic furti malitia cum consumetur per rei alienæ acceptionem, manet eadem sive intendatur directè sive indirectè. Econtrà malitia furti commissi in odium proximi est specie diversa: quia modus iste tendendi superaddit displicentiâ personæ, quâ caret prior actus.

Item fractio jejuniij præcepti manet eadem sive directè sive interpretativè velit gulæ intemperantiam. Econtrà specie diversa erit malitia, si quis frangat ex contemptu præcepti: sic enim superadditur contemptus superioris formalis, qui est diversus specie à virtuali contemptu superioris, qualem continet prior violatio. Ratio quod contemptus personæ in hanc tendit per modum injuriantis, injuria autem maximè diversificatur ex modo tendendi, & irrogandi illam, ut patet in rapina, & contumelia specie diversis à furto, & detractione S.Th. 2.2. q. 66. Art. 4. & q. 72. Art. 1. quorum diversitas oritur ex solo modo diverso irrogandi.

Confirmatur efficaciter: quòd etiam in materia levi peccans per contemptum formalem seu expressum secundum omnes sit reus mortalis peccati, non ex objecto utpote materia levi, ergo ex

modo tendendi in illud; igitur verum est, quod ex diverso tantum voluntario in peccatis internis specie diversa oriatur malitia.

586. Quæres tertio: an actus interni tam inefficaces, quàm efficaces desumant suam bonitatem, aut malitiam à circumstantijs directè, aut indirectè volitis?

Respondeo affirmativè: utrosque desumere à directè volitis. Ita omnes apud Sporer p. 1. Theolog. Mor. tr. 1. c. 3. num. 20.

Respondeo secundò: efficaces attrahere malitiam etiam ex circumstantijs indirectè volitis per dicta à num. 541. Ratio: quia tendunt in objectum cum omnibus circumstantijs acceptum.

Quapropter desiderium efficax mali pro diversitate malorum specie diversorum est specie diversum: debetque exponi in confessione species mali: an fuerit infamia, an mors, an jactura rei familiaris, an copula cum soluta, aut conjugata, &c.

Respondeo tertio: plures affectus inefficaces, nec bonitatem, nec malitiam desumere à circumstantijs non volitis directè Tanner. 10. 2. D. 2. q. 5. dub. 7. ex communi apud Sporer. Quia affectus inefficax communiter fertur in objectum, quasi non esset circumstantiatum, etsi enim cognoscuntur circumstantiæ e. g. quod femina sit conjugata, vel sacra, vel consanguinea, eas tamen non respicit affectus simplex, seu inefficax, e. g. morosa delectationis, sed habet pro objecto præcisè formina pulchritudinem, aut copula delectabilitatem, hæc enim allicit ad complacentiam morosam

rosam; secus circumstantia conjugij, aut sacreitatis, aut consanguinitatis, hæc enim non oblectat.

Unde juxta hanc probabilem sententiam contra alios probabiliter dissentientes se accusans morosa delectationis, seu simplicis complacentiæ in re venerea non obligatur explicare statum personæ, circa quam est morosa delectatio: at bene suum statum, nempe an sit conjugatus, aut voto obstrictus. Votum enim castitatis perfectæ excludit omnem profusus affectum liberum contra castitatem, uti etiam matrimonium morosam oblectationem erga non suam arceat conjuges sub mortali, additque speciem adulterij juxta Vasq. 1. 2. D. 112. c. 2. num. 10. quia, inquit, fides matrimonij obligat non solum corpus, sed etiam mentem in aliud objectum turpe non collocare. Cui contradicit Hurt. apud Tamb. *Lib. 2. Method. Confess. c. 7. §. 1. num. 4.* quod assertio Vasq. nulla fundamenta probetur, sitque difficile in matrimonio præstari fidem conjugij non collocandi mentem in aliena. Huic opinioni ut probabili subscribit Tamb.

§ 87. Dixi in responsio tertio: *plures affectus inefficaces* non desumere moralitatem à circumstantijs, seu ab objecto ut circumstantiatis; quia aliqui affectus inefficaces sunt de objecto malo, ut est in se, ut dum quis desiderat malum proximo, non à se, sed ab alio inferendum, id est, desiderans sistit in mero desiderio, quin velit suâ voluntate nocere, sed ex odio cupit, ut proximus infametur, vel occidatur ab alio; sed alius infamans, aut occidens fertur in malum

ut est in se, & circumstantiatum, ac specie diversum, ergo etiam inefficaciter desiderans fertur in malum in se, & sumptum cum circumstantijs, proinde sicut qui efficaciter desiderat, peccat peccato specie diverso pro diversitate malorum specifica in confessione exponendorum, ita desiderans inefficaciter.

Item gaudium de malo proximi, cum habeat pro objecto malum præteritum, seu illatum, & qua tale sit peccatum cum suis circumstantijs, gaudium videtur ferri etiam in circumstantias, atque adeo si mala sint specie diversa, hæc sunt detegenda confessario, e.g. an gaudium fuerit de morte, aut de infamia, &c. proximi: hujusmodi enim gaudia specie morali differunt.

Ex hoc ulterius sequitur quod gaudens de copula præterita debeat explicare statum personæ, cui fuit copulatus, non minus quam in desiderio efficaci: unde sicut iste debet exprimere conditionem personæ desideratæ e.g. semel desideravi nuptam, ita in gaudio de copula cum nupta dicere: semel gavissus sum de copula commissa cum conjugata, cit. Tamb. *num. 1.* gaudium enim de copula cum conjugata est non solum contra castitatem, sed etiam contra justitiam: contra quam non est gaudium de copula cum solutâ.

Respondeo primò *ad q. 3.* desiderium inefficax absolutum non differre specie à desiderio efficaci, proinde qualitas mali est explicanda ob rationem datam. Ita Soarez *de Charit. D. 6. S. 2.* contra Dicastill. *de Pœnit. D. 9. num. 498.* Lug. *de Pœnit. D. 16. num. 269.* Moya

tr. 3. de Sacram. Pœnit. D. 3. q. 3. c. 9. Tamb. c. 6. §. 3. num. 9. quorum sententia est in praxi tuta, quia omnia mala, etsi physicè sint specie diversa, desiderantur sub una ratione formali, sub qua comprehenduntur; nempe sub ratione mali, ergo inefficax desiderium non fertur in circumstantias, & specificam malorum differentiam. Unde Cardenas *Crisis Theolog. D. 41. num. 59.* desiderium inefficax parificat delectationi morosæ. Juxta hanc sententiam species mali desiderati non est explicanda in confessione.

588. Respondeo secundò: gaudium de rebus præteritis malis pro horum diversitate est specie diversum; quia fertur in objectum sub omnibus circumstantijs, tendit enim in actum præteritum factum prout factum est, cum sit hujus approbatio. Tamb. *lib. 10. Decal. c. 3. num. 8.* contra Emanuel. Sa *Verb. Confessio num. 16.* cujus hæc propositio: *Qui delectatus est de peccatis præteritis aliis confessis, id solum oporteat, confiteatur, non autem exprimere, quæ illa fuerint peccata* in Edit. Romana fuit deleta: Rationem dat Tamb. quod delectatio tendens in peccata diversa, quamvis confessâ, non tendat in unam rationem communem, sed in ipsas malitias e. g. homicidij, furti, fornicationis, &c. has enim approbat, quæ cum sint oppositæ diversis virtutibus, ideo fatendæ sunt circumstantiæ delectationis. Sanch. *lib. 1. Decal. c. 2. n. 8. juncto 10.* Porro Tambur. & Sanch. loquuntur de delectatione super præteritis, quam videntur distinguere à gaudio, nam de
R. P. Karch, Diss.

isto Tamb. aliter discurret, ut mox patebit.

Econtra morosa delectatio de copula cum conjugata consanguinea, moralis non est specie diversa ob circumstantias specie diversas: hæ enim non opponuntur virtuti castitatis, sed conjugium justitiæ, consanguinitas pietati, sacreitas personæ Religioni, delectatio autem morosa opponitur soli castitati (nisi feratur expressè in præfatas circumstantias, puta: oblectando se in copula cum conjugata ut tali) nam formale ejus motivum est carnalis delectabilitas, quæ est ejusdem rationis in præfatis copulis, ergo est eadem etiam species morosæ delectationis: circumstantiæ autem præfate non oblectant, Valq. 1. 2. D. 112. num. 7. & seqq.

589. Nihilominus Tamb. cit. *lib. 2. Confess. c. 6. §. 3. num. 10.* probabiliter sustinet idem esse sentiendum de gaudio super malis præteritis, quod de desiderio inefficaci docuit num. 9. à me relatus num. 587. *vers. Respondeo primo* unde sicut istud non evadit diversum à malo desiderato specie diverso: proinde sufficit, si desiderans se accuset sic: *Se toties de gravi proximi malo delectatum*, sine obligatione exprimendi malum, de quo gavisus est. Juxta quam doctrinam fatendum est, quod, sicut desiderium inefficax habet pro objecto malum sub ratione communi omnibus, ita gaudium, proinde uterque iste affectus inefficax opponatur soli charitati, Wiesmann in *Brevissimo compendio doctrine moralis. Tit. contra charitatem DEI & proximi. Folio mihi 69.* citans Laym. & cum invidia sit etiam affe-

affectus inefficax, invidus non debet exprimere bonum, quod invidet.

Quærit opportunè cit: Tamb. utrum delectans se de gravi malo proximi e.g. infamia, contumelia, furto etsi eadem displiceat bonum oppositum, fama, honor, bona fortunæ, duo specie peccata committat? & recte respondet negativè: quia unum inibitur in altero; gaudens enim de malo: virtualiter habet displicentiam de bono opposito, consequenter gaudium tale, & displicentia contrariantur eidem virtuti charitatis: & ideo bona est confessio hæc: *bis per malam voluntatem circa bona, vel mala ejusdem proximi charitatem læsi*, nempe graviter, siquidem Author loquitur de malo gravi.

590. Quæres quarto: an omnes circumstantiæ, quæ actum externum reddunt bonum, aut malum, transeant in objectum actûs interni, atque adeo respectu hujus non sunt circumstantiæ? Communis affirmat apud Izquierdo *de DEO D. 35. n. 172.* ipse distinguit negans de circumstantiis reddentibus malum actum externum, & hunc in ratione finis alicujus vitij constituentibus, quia, ut sæpe insinuat, & assertum *à num. 541.* ad contrahendam turpitudinem actûs necesse non est, ut moveat sive finis vitij, sive turpitudinis, sed satis est præcognosci & fieri actum ex quocunque motivo.

Econtra dum circumstantiæ actum externum constituunt in ratione finis alicujus virtutis, non potest actus evadere internus honestus honestate talis virtutis, nisi objectum formale motivum sit circumstantia constituens actum externum

in esse finis, aut saltem essentialiter connotetur. Siquidem *per num. 545.* ut actus sit in specie alicujus virtutis, debet directè intendi hujus proprius finis, ac ab eo moveri, ergo etiam à circumstantia illa, quæ eum constituit in ratione finis, ergo relatè ad actum talem honestum non est circumstantia, sed objectum essentialè volitum, aut connotatum. Exemplum sit in collatione pecuniæ datæ pauperi: paupertas est circumstantia accidentaliter collationi, ea tamen essentialiter est requisita, ut collatio pecuniæ evadat sublevatio miseriæ e.g. Petri, hæc est finis virtutis misericordiæ: ut ergo volitio interna imperans collationem pecuniæ evadat actus virtutis misericordiæ, debet tendere in illam prout est sublevatio miseriæ Petri, ergo essentialiter in miseriam Petri tendit, habetque eam pro objecto, non quidem volito, seu amato, sed connotato. Nam ab illa evadit specialiter amabilis, prout necesse est, ut collatio pecuniæ sit actus misericordiæ, ad quod non est necesse, ut ametur miseria, sed connotetur, uti ex obvijs instantijs monstratur: medicina in esse amabilis, ac utilis ad morbum pellendum essentialiter constituitur partim per entitatem medicinæ, partim per talem morbum: amans tamen medicinam non debet amare morbum, sed essentialiter connotatur ab actu interno volente medicinam.

Si petas: quid sit actum internum connotare aliquod objectum? Respondeo: aliud non esse, quam quid internus dicat ad istud essentialè respectum, vi cuius intrinsecè exigit, ut se habeat eo modo, quo requiritur, ut actus conno-

tans existat: sic ut voluntas dandi Petro pecuniam sit actus misericordiae pro objecto voluto habet ipsam dationem pecuniae, pro objecto verò essentialiter connotato ipsam paupertatem, seu miseriam, velut conditionem essentialiter necessariam. Quam etsi non amet, essentialiter tamen praexigit aut potius praesupponit in Petro, & ideo circumstantia misericordiae, etsi sit circumstantia extrinseca respectu collationis externae pecuniae, ac etiam ipsius volitionis internae consideratae in genere physico, consideratae tamen in genere moris, videlicet virtutis misericordiae, non est circumstantia, sed obiectum essentialiter necessarium non amatum, sed connotatum, & praesuppositum.

591. Quaes quinto: an actus internus sine actu externo possit à circumstantia accessoria sibi reddi moraliter malus, aut bonus? Respondeo affirmative: sic si quis voveat se non eliciturum certum actum internum, aut eliciturum; prior actus internus elicitus evadit moraliter malus malitiâ oppositâ Religioni ex circumstantia accessoriae voti; posterior verò ab eadem redditur moraliter bonus bonitate virtutis Religionis, Izquierdo *num. 175.* advertens: ut actus iste internus ex circumstantia voti evadat actus spectans ad Religionem, opus esse volitione reflexâ implendi votum per ipsum actum, nam sine hac reflexione non amatur proprius finis Religionis, hujusque honestas moralis. Ex dictis hucusque.

592. Inferes primo: ex circumstantijs aliquas dare actui primam malitiam, ut si actus bonus; aut indifferens fiat ex fine malo: ut si des Eleemosynam

ex fine vanae gloriae, aut domo egrediaris ut occidas hominem. Econtra aliquas circumstantias dare actui primam bonitatem moralem; ut si pergas ad forum ex fine misero succurrendi, iter hoc est actus indifferens, cui dat primam bonitatem sublevatio miseri.

Inferes secundò: quasdam circumstantias supra malitiam, aut bonitatem, quam praesupponunt adjicere novam speciem diversam: sic accessus ad conjugatam fornicationis malitiae supperaddit malitiam injustitiae specie diversam. Econtra dans Eleemosynam parenti aut sacrae personae pauperi non solum quia pauper est, sed etiam quia Pater est, aut persona sacra, ultra bonum morale misericordiae adjicis in primo casu bonum morale pietatis, in altero bonum morale Religionis specie diversum.

Inferes tertio: aliquas circumstantias intra eandem speciem augere bonitatem, aut malitiam. Ut sit in circumstantijs magnitudinis, seu majoritatis, & parvitatatis, sive minoritatis, ut declaratum est *num. 571. & seqq.* Circumstantia se tenentes ex parte actus (de quibus vide *num. 584.*) augent intra eandem speciem exceptâ libertate, quando ex mortali defectu libertatis fit veniale, aut econtra. Quia, inquit Comptonus *to. 1. D. 94. S. 2. num. 5.* actus dignus poenâ aeternâ non est moraliter ejusdem speciei cum actu digno poenâ solum temporali.

Inferes quartò: ut circumstantia tribuat speciem, non necessario debet esse semper volita. Sic miseria est circumstantia requisita, ut datio pecuniae

fit in specie misericordiae, quin illa sit voluta per *num.* 590. Vasq. 1. 2. D. 53. *num.* 14.

593. Inferes quintò: circumstantias primo constituentes in genere moris aliquem actum respectu illius non esse circumstantias, sed transire in objectum, quia non supponunt actus substantiam in linea talis moris, Vasq. c. 2.

Inferes sextò: circumstantias mutantes speciem non esse circumstantias respectu speciei, quam inducunt, sed respectu alterius, quam supponunt. Sic dum res furtiva est sacra, circumstantia sanctificationis est circumstantia respectu furti ut sic; at respectu furti ut sacrilegi, seu sacrilegij est de substantia, inducitque conditionem principalis objecti: circumstantia conjugij est circumstantia respectu fornicationis, respectu verò novæ speciei injustitiæ, quam addit, transit in conditionem objecti, cit. Vasq.

Nihilominus rectè advertit Izquierdo *num.* 177. esse quaestionem de nomine: an videlicet dicendum sit circumstantia actus, quidquid accidit substantiæ physiciæ ejus; vel verò id duntaxat, quod accidit substantiæ ejus moraliter? hoc secundum arbitratur citatus Vasq. docens: quod circumstantia tribuens primam malitiam, non sit circumstantia, sed transeat in objectum, sive in substantiam actus. Econtra Izquierdo putat primum modum dicendi videri aptiorem: juxta quem id, quod tribuit primam malitiam, potest retinere conceptum circumstantiæ: sic exitus è domo ex fine malo, accipit ab hoc primam malitiam, finisque malus oppositus est cir-

cumstantia respectu substantiæ physiciæ exitus, etsi in esse moris transeat in ejus objectum.

594. Quæres sextò: an circumstantia personæ operantis sit revocanda ad circumstantias se tenentes ex parte actus? Affirmat Coninch apud Bartholom. Magistrum de *Actib. Hum. D. 5. n. 219.* sic sanctitas operantis etiam ignota confert ad bonitatem actus per modum principij dignificantis; sanctitas enim operantis, quamvis non conducat ad majorem bonitatem moralem, seu ad virtuositatem operis, conducit tamen ad majorem acceptabilitatem ad præmium; sic Patri, etsi opera filiorum sint gratiora, non tamen ideo sunt meliora, sive virtuosiora operibus factis à non filio cum similibus omnino circumstantijs exceptâ filiatione. Ut igitur conditio, dignitasque operantis det effectum formalem digni non est necesse eam præcognosci. Et quoad hunc effectum personæ circumstantia est similis circumstantijs se tenentibus ex parte actus.

Econtra ut à conditione status operantis evadat opus laudabilius, sive moraliter melius, necesse est, ut operans præcognoscat statum suum: sic Princeps conscius suæ dignitatis, si se humiliet, efficit actum moraliter meliorem, quam plebejus. cum tamen aliàs par esset utriusque humiliatio ignoratâ conditione. Item laceffitus injurijs benefaciens laceffitenti cum præscitis injurijs majus præstat beneficium illi, quam præstando alteri, à quo multis officij est devinctus.

Hinc etiam patet, quod conditio operantis cognita augere possit malitiam ejus-

eiusdem (ut patet in eo qui habens in memoria beneficia accepta ab altero, hunc offendendo gravius peccat, quam beneficiorum ignarus) imò etiam novam speciem addere: sic si voto castitatis ligatus fornicetur cum scientia voti, committit Sacrilegium, cuius non fit reus fornicando cum invincibili inadvertentia ad votum. *Herinxbic D. 3. n. 65.*

595. Quæres septimò; quæ ex circumstantijs novam speciem malitiam adferant actui? Respondeo: illas adferre, quæ addunt deformitatem notabiliter diversam, hoc est, talem. Quæ, etsi per possibile, vel impossibile ex alijs capitibus actus esset licitus, adhuc foret sufficiens ratio illum prohibendi titulo deformitatis, quam talis circumstantia fundat.

Ut autem hanc deformitatem deprehendas in concursu malitiæ (quam actus habet ex objecto principali) substantialis cum malitia accidentali, quam attrahit ex circumstantia, compara has duas malitias inter se, & indaga; an, si substantialis malitia non esset prohibita, adhuc malitia ex circumstantia appareat specialiter difformis difformitate non sita in sola majoritate? si appareat, malitia ex circumstantia specie morali differt à malitia ex objecto: sic in furto rei sacræ malitia substantialis est furtum, malitia Sacrilegij est ex circumstantia sacreitatis, hæc malitia specie morali differt à prima, quia, etsi fingas licitum esse furari, adhuc est specialis deformitas rem Sacram furari titulo reverentiæ debitæ rei Sacræ: & è contra si per impossibile fas esset rem Sacram sibi appropriare, adhuc tamen est

singularis ratio non tractandi rem alienam invito rationabiliter domino.

Si autem ratio prohibendi habeatur ex majoritate, seu excessu malitiæ, tunc id, quod majus est altero, seu cuius malitia apparet gravior, fingatur non esse prohibitum, sed licitum, factâ hæc suppositione, inspiciatur: an adhuc in malitia minore sit ratio specialis, ob quam mereatur prohiberi nec ne? si ita, dic specie morali differre: sic adulterium est gravius fornicatione, & ab ista differt specie, quia licet per impossibile non esset illicitum adulterium ut tale, seu formalitas injustitiæ cessaret, attamen remanet specialis ratio fundata in virtute castitatis prohibendi fornicationem, videlicet periculum malè educandi prolem.

Si inter duo invicem comparata unum ex terminis apparet gravius altero, & fingatur id, quod majus est, esse licitum, si in hac ficta hypothese nulla superest specialis ratio vetandi illud, quod ex terminis constat esse levius, hæc duæ malitiæ solo numero differunt: ut furtum centum, & furtum quinquaginta aureorum: datâ enim licentiâ furandi centum, nulla restat ratio inhibendi furtum minus.

Si autem his omnibus expensis remanet dubium, aut stat utriusque probabilitas circa specificam differentiam malificarum invicem collatarum, erit dubia, aut probabilis specifica inter eas diversitas.

Regula hæc de specifica diversitate maliciarum applicanda est specificæ diversitati actuum bonorum moralium à con-

trario sensu: ut comparatis invicem actibus duobus moraliter bonis, quis fingat cessare rationem, in qua radicatur bonitas unius actus, nihilominus adhuc non cesset ratio fundans bonitatem alterius:

bonitas moralis hujus differt specie à bonitate priore &c.

Regula hæc habet Authorem Harnold. *lib. 2. Theolog. tract. 2. cap. 1. Controvers. 6.*

§. III.

De morali bonitate, & malitia actuum ex singulis circumstantiis.

596. **T**heologi cum S. Th. 1. 2. q. 7. art. 3. ordinariè enarrant septem hoc versu comprehensas.

Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

D. Th. addit octavam *circa quid* ex Aristotele 3. *Eth. cap. 1.* verùm hæc videtur comprehensa in circumstantia *quid*, aut spectat ad causam materialem, id est, ad objectum materiale, circa quod actus occupatur.

Rationem, cur tot assignentur circumstantiæ? dat D. Th. nam circumstantiæ actus moralis sunt, quæ actus substantiam non constituunt, cum tamen attingunt constituendo illum meliorem, aut deteriorem per dicta toto paragrapho præcedente, sed ejusmodi sunt enumeratæ octo: quia actus substantiam possunt tripliciter attingere: primò, ipsum actum secundum se immediatè efficiendo, ut modus, quo fit, locus, & tempus, quibus fit, & sic sunt jam tres cir-

cumstantiæ, nempe *ubi, quomodo, quando*. Secundò, aliqua efficiunt effectum actus, ut circumstantia *quid*, hæc est quarta circumstantia. Tertio, alia efficiunt actus causam, ut reliquæ quatuor; circumstantia enim *quis* spectat ad causam effectivam principalem; circumstantia *quibus auxilijs* pertinet ad causam instrumentalem; circumstantia *cur* ad causam finalem: circumstantia *circa quid* importat causam materialem, seu objectum materiale, circa quod se actio moralis exercet. Singulas per curramus.

De Circumstantia quis.

597. **H**æc circumstantia non denotat personam operantis: hæc enim spectat ad actus substantiam, cum sine agente nequeat esse, sed conditionem, seu qualitatem personæ, aut ætatem, statum, officium, votum, conjugium, cœlibatum, statum Religionis, Virginitatis, Prælati, Parochi, Sanctitatis

tatis, Fidelitatis, & infidelitatis, Sponsi, conjunctionem consanguinitatis, aut affinitatis.

Qualitas personæ quodque conducit ad majus, aut minus meritum, ut major, vel minor Sanctitas per *num. 594.* Aliquando qualitas personæ cognita auget bonitatem, aut malitiam, ibidem.

Quodque adjicit speciem novam bonitatis: ut in Parocho dispensante Sacramenta, virtutem justitiæ, virtutem Religionis in exequente opus voto promissum.

E converso qualitas personæ aliquando adfert novam speciem malitiæ, aut augmentum ejusdem; utrumque constat ex paragrapho priore: præsertim à *num. 592.*

Aliquando qualitas personæ malitiam minuit: ut in ignorante vincibiliter, ac in homine rudi; aut etiam pœnitentis tollit: ut ignorantia invincibilis.

Auget malitiam in quibusdam personis titulus officij obligantis ad suis bono exemplo præluendum; Unde publicum peccatum Prælati, Episcopi, Gubernatoris, Regis est gravius cæteris paribus, quàm alterius: imò persona publica publicè delinquens propter malum exemplum facilius contrahit novam malitiam ex circumstantia scandali, quale non ita facile sequitur ex malo exemplo privati.

Imò ratio officij quodque actum transfert in aliam speciem moralem; sic peccant contra justitiam commutativam Parochus non ministrans suis Sacramenta, custos negligens impedire damnificantes, Gubernator non corrigens scelera vergentia in damnum Reipublicæ; oppo-

siti enim actus sunt debiti ex justitia: Filius injurians parentem in justitiæ adjicit speciem impietatis, subditus Principem, aut Prælatum, peccat etiam contra virtutem observantiæ.

Circumstantia conjugij in materia venerea in actibus externis, ac internis efficacibus caulat adulterium, facitque esse contra justitiam. An habeat hunc effectum etiam in actibus internis inefficacibus? legatur *n. 586. in fin.*

Circumstantia confessarij cum pœnitente, nisi fiat sollicitatio in confessione, aut hæc assumatur ut medium, probabilius non variat speciem *Lug. de Pœnit. D. 16. à num. 351.*

Circumstantia Virginitatis probabilius etiam non mutat speciem. *Lug. num. 218.* violatio enim claustrij virginis non opponitur specialiter, sive castitati, sive justitiæ.

Circumstantia Sponsalium, ut si sponsus aut sponsa cum alio fornicetur, probabilius addit malitiam specificam injustitiæ. Ita tenui *in tract. de Matr. num. 28. Lug. num. 178.*

Circumstantia infidelitatis, ut si peccet baptizatus cum non baptizata, videtur probabilius mutare speciem: quia videtur esse specialis turpitudine in copula cum infideli, idque colligitur ex speciali prohibitione Ecclesiæ prohibentis matrimonium cum infideli. *Lug. num. 336. Sanch. lib. 7. D. 5. n. 2.*

598. Circumstantia voti causat, ut actus illi oppositus sit Sacrilegium contra Religionem, sive sit votum simplex, sive solenne, probabiliter non differunt specie, atque adeò probabile est eum non obligari exponere voti solennitatem. Ita sentiunt

fentiunt potiores contra multos: quorum aliqui putant speciem mutare. Secundum, alios solennitas solum notabiliter aggravat intra eandem speciem.

Circumstantia frigidi, & Eunuchi causat malitiam contra naturam: frustratur enim finis copulae, qui est generatio.

Circumstantia consanguinitatis, aut affinitatis ortæ ex copula licita causat incestum usque ad quartum gradum, ortæ verò ex copula fornicaria hanc speciem addit usque ad gradum secundum tantum inclusivè. Item cognatio legalis, aut Spirituales actiones venereas, actusque efficaces efficit incestuosos. Est autem incestus peccatum luxuria, quod committitur cum persona conjuncta.

599. Difficultas gravissima est, eaque multiplex: prima, an pro diversitate gradus consanguinitatis, aut affinitatis sit specifica diversitas incestus? secunda: an incestus inter consanguineos specie morali differt ab incestu inter affines? Tertia, an incestus inter consanguineos, aut affines specie differat ab incestu inter conjunctos legaliter, aut Spirituallyter? Quarta, an incestus contra cognationem legalem specie sit alius ab incestu contra cognationem Spiritualem ex confirmatione, aut Baptismo.

Respondeo primò, incipiendo à certioribus, & facilioribus: consanguinitatem, & affinitatem naturalem non differre specie morali à cognatione legali; at bene hanc ac illas à cognatione spirituali (quæ contrahitur ex solo Baptismo, & Confirmatione inter solas sequentes personas; baptizantem & baptizatum, patrum, vel matrinam cum ipso baptizato, hujusque

parentibus, inter parentes baptizati, & baptizantem. Idem dic respectivè de cognatione ex confirmatione) Responso hæc solvit difficultatem tertiam.

Ratio primi: quia, etsi naturalis sit radicata in jure naturali, nempe in copula, legalis autem sit inducta à lege humana Ecclesiastica; hæc tamen inductio facta est intuitu ejusdem motivi conjunctionis specialis, quæ est inter ejusmodi personas, & propter debitam reverentiam legaliter conjunctis, propter quam non minus sunt prohibita conjugia, quam inter naturaliter conjunctos, ergo cognatio naturalis, & legalis propter motivi identitatem spectant ad eandem virtutem pietatis, solumque differunt, penes magis, & minus intra eandem speciem, quatenus cognatio naturalis est major legali. Lugo de Penit. D. 16. num. 328. Tamb. lib. 2. Confess. c. 7. §. 7. nu. 49.

Porro legalis conjunctio illa sola inducit incestum, quæ dirimit matrimonium, & est nihil aliud quam personarum propinquitas ex adoptione alicujus in filium, vel filiam, vel nepem &c. proveniens: adoptio verò est extranea persona (cujus nomine intelligitur illa, quæ non originatur naturaliter ab adoptante) in filium, aut filiam legitima assumptio, estque probabilis: quod adoptio non omnis, sed sola perfecta, quæ arrogatio dicitur, quæ Principis præscripto persona extranea, quæ sui juris est, transit in potestatem, & familiam adoptantis; ut hujus, sicut alij filij legitimi in quarta bonorum parte sit hæres necessarius. Vide Fr. Canonisticum de Matr. n. 140.

Perfo-

Personæ, inter quas dirimit matrimonium, sunt adoptans, vel adoptata, adoptatus, & filij legitimi adoptantis, qui in ejus sunt potestate: uxor adoptantis, & ipse adoptatus.

Ratio secunda partis responsi primi est; quod cognatio spiritualis ducat originem ex reverentia debita Sacramento Baptismi & Confirmationis; ejus enim incuitu conjugium veritum est inter spiritualiter cognatos instar cognatorum naturaliter. Ergo cognatio naturalis & legalis à Spirituali specie differt. Sanch. lib. 7. de Matr. D. 5. num. 9. ob specificam diversitatem inter reverentiam debitam Sacramentis, & debitam carnaliter, aut legaliter junctis.

Ex prima parte Responsi primi sequitur incestum commissum inter legaliter conjunctos non differre specie ab incestu patrato inter consanguineos, ac affines naturales. Lug. cit. Ex parte verò secunda colligitur incestum consanguineorum, affiniumque naturalium, atque legalium esse specie diversum ab incestu commissio inter Spirituales cognatos. Ex his.

600. Resp. secundò, & dico ad difficultatem quartam affirmativè: cum Tamb. num. 50. optime negante incestum inter cognatos Spirituales ex Baptismo specie diversificari ab incestu inter cognatos Spirituales ex Confirmatione par enim utriq; Sacramento debetur reverentia. Idè docet non esse necesse explicare: utrum baptizans, aut confirmans peccaverit cum baptizata, vel confirmata, aut hujus matre, aut matrina &c. Quoad priorem partem concordat Lug. de Panit. D. 16. nu. 335.

R. P. Karch, Diff.

Quoad secundum, verò contradicit nu. 334. volens peccatum baptizantis, aut patrini cum baptizata specie differre à peccato baptizatis cum matrina, vel patrini cum matre baptizati. Quia peccati baptizantis cum baptizata se habet sicut peccatum Patris cum filia, è contra peccatum baptizata cum baptizante est simile peccato filia cum patre, aut filij cum matre: inter has enim personas specialis est reverentia, quam proles tenentur erga progenitores, hisque proles subiciuntur, non vicissim: quæ reverentia, ac subiectio, cum non interveniat inter baptizantem, & matrinam, matrèmq; baptizati, uti nec inter matrinam cum patre, aut patrini cum matre baptizati, sequitur horum incestum esse alium specie ab incestu inter baptizantem, & baptizatam &c. ut mox clarius patebit. Subscribo contradictioni Lugo: contra Tamb.

601. Respondeo tertio, solvòque difficultatem secundam: consanguinitatem, & affinitatem non esse circumstantias specie diversas. Ita S. Th. 2. 2. qu. 154. art. 9. ad 2. proinde incestus inter consanguineos non differt specie ab incestu inter affines; sive affinitas sit ex copula licita, seu ex matrimonio, sive ex copula illicita (affinitas in hac fundata non se extendit post Trid. ultra gradum secundum, unde, si quis factus affinis ex copula illicita habeat rem cum consanguinea in tertio gradu, copula cum ista non est incestus) ita Lug. num. 313. Idem enim motivum, seu ratio prohibendi fuit carnale commercium tam inter affines, quàm consanguineos; etsi inter hos sit turpior incestus, quàm inter affines intra eandem speciem propter

Mmm

majo-

maiolem conjunctionem. Lugo *num.* 316.

Circa difficultatem primam *num.* 599. motam est præcipua controversia inter Doctores: utrum pro diversitate graduum consanguinitatis, aut affinitatis incestus sit specie diversus.

Esse graviolem intra eandem speciem, quo est propinquior gradus, est certum, nam uti cit. D. Th. arguit in Corp. *Homo naturaliter debet quandam honorificentiam parentibus, & per consequens, alijs consanguineis, qui ex ijsdem parentibus de propinquo originem trahunt. Manifestum autem est, quod in actibus venereis maxime consistat quedam turpitudine, honorificentia Contraria.*

Virtus, quæ defert debitum honorem sanguine junctis, vocatur pietas, huic directe opponitur incestus ut talis, unde non formaliter, sed materialiter est species luxuriæ, quatenus cum luxuria in eodem actu conjungitur. Ita Vasq. 1. 2. D. 53. *num.* 20. tradens stuprum, adulterium, raptum & incestum non esse species directè contentas sub genere luxuriæ formaliter contra castitatem, sed in his omnibus reperiri unicam speciem luxuriæ infimam contra castitatem, huic tamen conjungi varias alias species contra alias virtutes: ut in adulterio, & raptu, & stupro violento contra justitiam, in incestu autem contra pietatem.

602. Prima sententia universaliter negat consanguinitatem specie differre ab affinitate, nec gradus consanguinitatis, aut affinitatis inter se, consequenter nec

incestum unius gradus specie esse diversum ab incestu alterius gradus. Ita Plé-rique Thomista apud Mastrium *Theolog. Mor. D. 11. num.* 122. Hanc opinionem ut probabilem tuctur Patritius Sporer p. 4. *Theolog. Sacram. cap. 3. num.* 609. *Tamb. num.* 48. Eandem vero ut nimis laxam reprobat Thyrsus Gonzalez tom. 3. *Theolog. D. 49. num.* 111. cum tamen illam in terminis tradat cit. S. Th. ad 2. & communis apud Moya tom. 1. tract. 3. D. 3. cap. 2.

Secunda universaliter sustinet specie distingui omnes gradus consanguinitatis, & affinitatis tum inter se, tum à gradibus affinitatis, & cognationis legalis: proinde incestum specificari à diverso modo oppositionis, quam habent gradus cum virtute pietatis inducentis debitam reverentiam consanguineis, ac affinis. Ita Navar. Valent.

Inter has duas opiniones est notabilis pro praxi differentia.

Nam juxta primam committens incestum in quocunque gradu consanguinitatis, aut affinitatis satisfacit confitendo dicens: *commisi semel incestum.* Contra juxta secundam debet exprimeret non solum consanguinitatem, aut affinitatem, sed etiam gradum.

Tertia sententia Mastrij *num.* 127. adhæret partim primæ, partim secundæ; primæ quatenus negat unum gradum specie differre ab altero gradu intra idem genus conjunctionis, secundæ verò volens gradus consanguinitatis specie differre à gradibus affinitatis, & utrosque à gradibus cognationis legalis.

Quarta est cit. Patris Moya à *num.* 26. tria statuentis: Primum est incestum

consanguineorum esse specie alium ab incestu affinium propter diversum modum conjunctionis: consanguinei enim ab eodem stipite descendunt, non affines. Secundum est, quod incestus consanguineorum in linea recta ab incestu in linea transversali specie differat, ut incestus cum matre ab incestu cum sorore; filius enim cum matre ratione sui conjungitur, cum sorore verò ratione parentum. Tertium est, quod incestus in primo gradu lineæ rectæ sit specie distinctus ab alijs remotioribus ejusdem lineæ, quia immediata conjunctio cum primo stipite est ordinis diversi à remota, cum hæc propter illam sit. Pariformiter asserit primum gradum lineæ transversæ esse specie diversum ab alijs remotioribus ejusdem lineæ: hos tamen inter se non diversificari, consequenter non est obligatio illos exponendi in confessione, at bene primum in linea tum recta, tum transversa, quia inter cæteros gradus consanguinitatis, & affinitatis jus naturale non prohibet matrimonium, sed Ecclesiasticum ex eodem motivo debita ex pietate reverentiæ consanguineis, ac affinibus. Hæc opinio videtur esse etiam Soarij, uti mox constabit.

Soarez *tom. 4. in 3. p. D. 22. S. 3. num. 12.* docet gradus consanguinitatis probabilis non mutare speciem peccati, omnes tamen esse explicandos in confessione recte deducit ex suis principijs, juxta quæ circumstantiæ non solum mutant speciem, sed etiam notabiliter aggravantes debent detegi idque repetit *S. 4. num. 7.* simul addens esse exprimendam circumstantiam consanguinitatis, vel affinitatis saltem quoad pri-

imum gradum in linea recta, aut transversali.

603. Ego inhæreo principio Eminentissimi Cardinalis Lug. ex parte una, ex parte verò recedo ab eodem. Dico ergo generatim eos incestus inter se specie differre, proinde explicandos esse quoad lineam, & gradum, in quibus reperitur diversa specie oppositio pietatis, tales enim notabiliter habent deformitatem diversam per *num. 595.*

Virtutis pietatis fundamentum est principium generationis: istud est immediatum, ut pater, & mater respectu filij, vel filia, aut est mediatum ut avi, vel avia respectu nepotis: principium immediatum est per se tale, quale non est avus, vel avia, sed per accidens respectu nepotis, nam respectu hujus est per accidens, quod pater suus habuerit alium parentem.

Ex hac distinctione principij per se, & principij per accidens videtur legitime deduci, quod pietas respectu parentum exigat reverentiam specie diversam eisdem exhibendam à reverentia debita mediatis progenitoribus ut avo, & avia &c. Item reverentia debita parentibus, est specie diversa à debita consanguineis lineæ transversæ in primo gradu e.g. ab ea, quam debet frater sorori; frater enim non ratione sui debet honorare sororem sed propter parentes, cum frater non sit principium sororis, nec hujus Superior. Nihilominus reverentia, quam debet frater sorori, videtur specie distingui à reverentia debita alijs gradibus remotioribus lineæ ejusdem, quia parentes sunt per se principium suarum prolium, per accidens verò nepotum, ergo reverentia

Mmm 2

est

est per se debita inter consanguineos gradus primi, debita verò remotioribus debetur per accidens, sed reverentia debita per se specie morali differt à debita per accidens, ex ista doctrina sequentia forma corollaria.

604. Colligitur primò: incestum in primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ specie differre ab incestu in primo gradu consanguinitatis lineæ transversæ.

Colligitur secundò: incestum Patris cum filia esse diversæ speciei ab incestu filia cum patre, quia pater non debet reverentiam filia, at bene filia Patri, Lug. num. 314. & 318.

Colligitur tertio, incestum neptis cum avo probabilius non esse ejusdem speciei cum incestu filia cum patre contra Lug. num. 315. & 326. quia avus est principium remotum, & per accidens neptis, pater verò est principium per se filia. Non refert quod pater ob copulam cum filia fiat etiam affinis cum nepte, quia filia quoad hoc non differt specie à nepte.

Colligitur quartò, incestum in primo gradu lineæ transversæ consanguinitatis specie distingui ab incestu in gradibus remotioribus, quia respectu horum reverentia est debita per accidens, & ideo etiam in incestu cum his commissò non est necessitas exponendi gradum, at bene si contingat in primo gradu.

Colligitur quintò, incestum vitrici cum privigna, aut novercæ cum privigno specie differre ab incestu privignæ cum vitrico, & incestu privigni cum noverca, sequitur ex corollario secundo, privignus enim, & privigna debent reverentiam vitrico, & novercæ (hæc enim est

instar matris, ille instar patris) non vicissim; cujus ratio est: quòd pater, & mater per consumationem matrimonij efficiantur una caro, ergo reverentia debita patri, aut matri debetur à privigna vitrico, & à privigno novercæ, secus vicissim, in qua differentia fundatur specifica diversitas incestus per n. 603. Corollarium est Lug. n. 318.

605. Colligitur sextò: esto incestus patris cum filia, aut matris cum filio sit notabiliter gravior incestu vitrici cum privigna, aut novercæ cum privigno, probabilius tamen est esse ejusdem speciei Lug. num. 316. etsi probabilius sit, matrimonium inter vitricum, & privignam solo jure Ecclesiastico esse irritum, & contra jure naturali, secundum omnes inter patrem, & filiam per tradita in *rr. Canonist. de Matr. num. 145. junctis 151.* Ratio est: quòd jus Ecclesiasticum videns similitudinem, quam habet vitricus relate ad privignam cum patre relate ad filiam, propter eandem reverentiam, quam debet filia patri prohibent matrimonium vitrici cum privigna, sed hoc ipso incestus inter affines primi gradus lineæ rectæ, nempe inter vitricum, & privignam est ejusdem cum incestu inter consanguineos primi gradus lineæ rectæ, videlicet cum incestu inter patrem, & filiam.

Non obstat quod legislatores sint specie diversi (siquidem matrimonium inter consanguineos gradus primi lineæ rectæ ipsa natura rationalis prohibet, matrimonium verò inter affines gradus primi lineæ rectæ duntaxat Ecclesia) ut mox declarabitur.

Corol-

Corollarium istud illustrat pulchro exemplo ducto à peccato Simonia, in qua sunt quaedam Simonia de jure naturali ut venditio Sacramenti propter intrinsecam turpitudinem: alia verò sunt de jure solo Ecclesiastico: ut venditio beneficij Ecclesiastici. Etsi enim hanc jus naturale non vetet, honestum tamen est, ne vendatur propter connexionem, quam habet beneficium cum re Spirituali, nempe officio: idcirco Ecclesia propter hanc connexionem vetans venditionem beneficij, hanc ponit in eadem specie cum venditione Sacramenti. Exemplum hoc Lugo desumpsit ex Soarez tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simon. cap. 7. num. 13. ita loquente: *Peccatum simonia etiam, quando est contra legem positivam, est mortale ejusdem speciei cum simonia contra legem naturalem: quia preceptorum diversitas quoad causas efficientes eorum non variat speciem peccati quando in materia ejusdem rationis versantur, & eandem virtutis honestatem respiciunt, quia species tam precepti, quam virtutis ex objecto, & motivo sumitur, consequenter species vitij desumitur per recessum ab his, seu per carentiam honestatis debita, qua eadem est, etsi ex diversis preceptis debeat.*

606. Utrum sicut incestus in primo gradu consanguinitatis inter fratrem, & sororem habet specificam differentiam ab incestu in gradibus remotioribus, ita incestus inter affines primi gradus lineæ transversæ, puta, cum fratre mariti, aut sorore uxoris differat specie ab incestu cum consanguineis in gradu secundo, tertio, &c. mariti aut uxoris controversi-

tur? Ratio affirmandi est, quod incestus in primo gradu affinitatis lineæ transversæ videatur esse ejusdem speciei cum incestu inter fratrem, & sororem. Affirmat cit. Sporer num. 611. Negat verosimilius Lugo num. 319. quia incestus inter affines primi gradus non est prohibitus ex eodem motivo, ex quo inter fratrem, & sororem: hi enim cum sibi convivant ab infantia, & sociantur in omnibus, natura facit inter eos matrimonium illicitum, & secundum multos etiam invalidum. Quæ ratio non urget prohibitionem inter affines primi gradus lineæ transversæ, ergo matrimonium inter hos est veritum ex alia ratione, & ideo incestus etiam est alterius rationis.

Colligitur septimò: probabilius incestus cum uxore patris viventis specie differt ab incestu cum eadem mortuo patre non solum in eo, quod vivo patre simul sit adulterium, sed quod utendo uxore patris vivi huic specialem faciat injuriam contra pietatem, Lugo num. 322. numero sequente non agnoscens discrimen specificum inter incestum cum uxore patris ab incestu cum concubina patris viventis, quia ratio prohibendi est eadem. Similiter non est diversitas inter incestum cum sorore ex utroque parente, & incestum cum sorore ex unico, est enim impedimentum ejusdem rationis, multiplicatum tamen, si est soror ex utroque. Idcirco est gravior incestus, debetque multiplicatio exprimi in petitione dispensationis, idem num. 325.

Colligitur octavò: si duo consanguinei, aut affines, postquam sunt dispensati ad contrahendum matrimonium, copulam habeant ante contractum, non

committere incestum, quia non sunt amplius impediti ad matrimonium, est ergo simplex fornicatio, Moya *n.* 29.

Quærit Moya *num.* 30. an peccatum contra naturam ut sodomia cum consanguineis, aut affinibus habeat rationem incestus? Plures negant etiam apud Lugo *num.* 344. alij distinguunt; affirmantes de gradibus, in quibus jure naturæ est veritum matrimonium, tunc enim est eadem prohibendi ratio copulam sodomiticam, quæ prohibet non sodomiticam, seu conjugalem. Negantes verò de gradibus, in quibus de jure solo Ecclesiastico matrimonium non subsistit. Dant disparitatem: quod Ecclesia vetet solum coitus ordinarios, qui fiunt servato sexu, secus extraordinarios. Ita Moya *num.* 31. & 32. oppositum ut verius tradit Lugo. *n.* 345.

607; Dubitatur: utrum sicut peccata carnis à circumstantia consanguinitatis, & affinitatis propter virtutem pietatis attrahunt novam speciem incestus, ita etiam reliqua peccata, aut saltem aliqua, & quæ illa.

Respondeo non omnia, sed ea duntaxat inter filios, & parentes, aliosque ascendentes, inter fratrem & sororem, maritum & uxorem (secus inter consanguineos remotiores) inducunt specificam novam malitiam contra pietatem, quæ contrariantur jis, quæ ex virtute pietatis ejusmodi personis debentur per se aut per accidens, seu supposito aliquo accidente: sic per se filij debent parentes suos amare, honorare, seu revereri, ac eis obedire, &c. ex accidente verò visitare agros, curare, pauperes alere, captivos redimere, &c. Utrouque modo fi-

lij contrarium facientes peccant non solum contra justitiam lædendo parentum honorem, famam, contumelijs afficiendo, percutiendo, sed etiam contra pietatem. E contra parentibus furando, si eos non depauperent, peccant solum contra justitiam; furtum enim non est contra ea, quæ per se, aut per accidens debentur parentibus, Lugo *num.* 299. Navar. *in summa c.* 14. à *num.* 11. Vicissim parentes erga filios delinquant contra pietatem negligendo ea, quæ jure naturali debent præstare illis, videlicet amorem, educationem corporalem, & spiritualem.

Ut tamen parentes peccent contra pietatem prolibus debitam longè major requiritur culpa e.g. contumelia, injusta percussio, &c. propter autoritatem, quæ pollent eas corrigendi: sicut nec culpa sufficiens pro mortali erga parentes, sufficit erga fratres, aut sorores defectu potestatis unius in alterum, & tam propinqua conjunctionis. Ex hac generali resolutione Practicas de peccatis à luxuria distinctis ex circumstantia consanguinitatis illationes accipe sequentes.

608. Inferes primò: proles graviter esse reas contra amorem ex pietate parentibus debitum, si his malum grave optant, aut de eo gaudent, aut ostendunt signo externo odium, indignationem, malevolentiam duriter alloquendo, torvè aspiciendo, aliòve gestu contristando, contemnendo, subfannando, irridendo, maledicendo contumeliosis verbis afficiendo. Sporer *Tr.* 3. *in 4. Decal. c.* 5. *n.* 8.

Inferes secundò: vi debiti ex pietate amoris non solum teneri abstinere à

malis

malis parentibus inferendis, sed etiam succurrere in bonis non modo in necessitate extrema, sed etiam gravi quoad spiritualia, & corporalia. Quoad spiritualia curare debent, ut Sacramentis provideantur, condant testamentum. Contra hoc peccant in pietatem graviter, si non procurent Sacramenta, impediant condi testamenta, fieri legata, Eleemosynas, aut pia in testamento ordinata non exequendo, aut sine causa justa differendo. Ita omnes cum S. Th. 2. 2. q. 122. Art. 5. Quoad corporalia in adversis casibus non succurrendo, consolando, aliaque praeibendo. De quibus dictum n. 607.

Inferes tertio: proles non sunt liberae à culpa gravi contra pietatem, si putant sibi fore dedecorosum, si suos parentes, qui sunt pauperes, & abjecti, pro talibus agnoscerent: quisque enim filius quamvis dives, ac sublimis debet jure naturae honorare parentes. Cit. Nava. (ubi etiam dicit peccari à filio, si parentem accuset criminis, extra crimen proditiōnis, &c.) nisi ex justa causa sine contemptu ad grave suum vitandum incommodum in vita, honore, bonis non recognosceret, ut si parentes essent proditores, aut publico supplicio affecti. Tamb. *Lib. 5. Decal. c. 2. §. 2. n. 17.* excusans etiam à mortali, si ob erubescientiam non recognoscant, cui non abs re contradicit Sporer n. 31.

Inferes quarto: percussione, quae pater percussit injuste filium specie differre à percussione, quae filius percussit patrem, quia in hoc pater, & filius sunt pares, quod uterque peccet contra debitam sanguinis conjunctionem. At

quae pater habet auctoritatem in filium, qui idcirco debet revereri patrem, contra hanc debitam reverentiam filius peccat percutiendo, secus pater percutiens filium. Hinc parricidium differt specie à filicidio.

Item praefata injuria specie differunt ab injurijs, quibus se afficiunt conjuges, quia inter hos nulla est paternitas, aut filiatio, sed duntaxat conjunctio carnalis nata ex mutua corporum traditione, propter quam tenentur se specialiter mutuo amare. Contra hanc mutui amoris obligationem peccant se invicem injuriando: & licet viricidium sit gravius uxoricidio, attamen sunt ejusdem speciei. Ita Tamb. *Lib. 2. Confess. c. 5. num. 5. & 6.*

Omnes autem ad quartum praecceptum Decalogi observant, quod actus contra reverentiam parentibus debitam injuriosi, etsi erga alios sint leves, evadunt facile mortales, ut si filius etiam leviter percussit eos, aut solum levet brachium, aut instrumentum deliberatè ad percutiendum.

609. Inferes quinto: vicissim parentes mortaliter delinquere contra amorem ex pietate prolibus debitum, has gravi ac injusto odio prosequendo, illis mala imprecando animo, ut eveniant, non avertendo mala gravia sive corporalia, sive spiritualia, dum possunt, sine causa duriter tractando, aut dum adhuc in matris utero sunt, si pater est crudelis in praegnantem uxorem, ut si hanc exasperet, periculose percussit, &c. id enim cedit in grave damnum fetus, uti etiam mater hujus damni se facit ream, si praegnans curret, saltet, noxia bibat, aut come-

comedat, aut gravia onera portet, vel levet cum praviso periculo abortus, aut vitiandæ prolis, aut nutrices pravorum humorum, morumque conducatur.

Eadem pietas parentes obstringit ad præstanda tum corporalia, tum spiritua- lia prolibus, quoad corporalia debent præstari alimenta (horum nomine respectu matris venit solum lac *L. nec filium C. de patria potestate*, respectu patris verò victus, vestitus, habitatio, lectus, medicinæ tempore agritudinis, impensæ funeris & quidem hæc omnia non secundum necessitatem sed status qualitatem, & morem patriæ, proinde procurare debent, ut filij addiscant literas, per has intelligit Gobat *Theolog. Juridico Mor. c. 29. num. 16.* ea, quibus aliorum filij paræ conditionis erudiri solent) & sumptus necessarij, ut filij ad eum perfectionis statum perveniant, quem rationabiliter ipsi eligere possint. Hinc nobilium pauperum, & Doctorum filij sunt applicandi studijs, ut postea valeant emergere: parens autem rusticus, aut opifex non tenetur filium mittere ad Scholas, sed sufficit expendere necessaria ad statum ei competentem e. g. militarem, mæchanicum. Ita habet usus communis; videmus enim penes parentes stare, inquit Gobat *n. 17. & 18.* determinationem sui filij ad statum particularem relicta libertate filio ad statum universalem, qualis est matrimonij, & Religionis: interim optime faciunt illi, qui se accommodant filiorum inclinationi.

610. Quid si filij aliunde habeant alimenta? Respondeo onus eos alendi tunc in foro conscientie cessare, filij tamen in foro externo petere possunt æsti-

mationem alimentorum, Azor *p. 2. lib. 2. c. 4. q. 16.* dat rationem Sporer *n. 41.* ne parentes facile filios alendos relinquunt alijs, juste id staturum. Sed filius est culpabiliter à monasterio ejectus, aut in hæresim prolapsus, aut dissipavit sibi assignata pro alimentis, aut neglexit providere cum potuerit. Resp. adhuc esse alendum ita Azor *à q. 7.* Tamb. *Lib. 5. Decal. c. 3. §. 1. num. 1.* quia adhuc filius, aut filia manent talis, estque pars patriæ huic à jure naturæ commendata, ergo ali debet ex pietate: nisi dederit aliquam causam justam ex 14. in jure civili expressis pro exhæredatione, quia tunc ob ingratitudinem filius non amplius habetur pro filio, sed instar alterius proximi in necessitate adjuvandi. Idcirco juste denegantur alimenta etiam simpliciter ad vitam necessaria, uti uterque Mol. tradit apud Sanchez *Lib. 4. de Matr. D. 26. num. 1.* ipse verò probabilius obligat ad necessaria exhibenda, sequitur Tamb. *num. 8.* nam physicum esse filij nunquam deficit.

Quis in defectu Patris debet alere? Respondeo quod mater huic in obligatione succedunt progenitores paterni, post hos materni, tandem onus istud juxta ordinem naturæ, & charitatis transit in proximiores consanguineos, Tamb. *n. 1.* restringens onus hoc ad solos fratres, sorores, & patruos.

611. An onus alimentandi incumbat proles etiam illegitimas tam naturales (id est, genitas ex copula nec approbata, nec reprobata jure civili, proinde ex parentibus solutis, quorum subsequens matrimonium illas legitimat) quam spurias,

spurias, five ex copula damnata genitos, puta, incestu, adulterio, sacrilegio,

Respondeo primò de naturalibus affirmativè etiam de jure cæsareo (nisi non indigeant, etsi legitimi essent, Tamb. num. 7. Mol. mox citandus) *Mol. tr. 7. de just. D. 168. vers. sicut parentes*; imo eodem jure possunt jis donati, aut relinqui omnia parentum bona deficientibus legitimis.

Respondeo secundò etiam affirmative de spurijs: jus Cæsareum prohibet quidem justè aliquid causà mortis jis donare, aut relinquere, ne diminuatur legitimis hæreditas: si intendat etiam illis denegare alimenta juxta conditionem, & facultatem parentum, est correctum à jure canonico *C. cum haberet 7. de eo, qui duxit in Matr. in fin. Solitudinis ramentue intererit, ut uterque liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates necessaria subministrat*, Molin. *vers. cit. juncto vers. jure ramentue canonico.*

Recte proinde deducit Sanch. *lib. 2. Consil. 8. 3. dubit. 35. & 36.* apud Tamb. *num. 6.* patrem spurijs prolibus debere relinquere alimenta proportionata statui, filia dotem assignare (hæc succedit alimentis) ex bonis non solum patrimonialibus, sed etiam ex Ecclesiæ redditibus, *Mol. vers. in dotem.* Si dos excedat competentiam alimentorum ante sententiam Judicis in foro conscientia excessus est restituendus hæredibus parentum filia, idem *ibid. Tamb. num. 6.* Pius V. vetans præberi spurijs alimenta,

R. P. Karch, Diff.

est intelligendus, si aliunde possunt ali, ita citati Doctores.

Obligatio alendi spurios cadit etiam in Religiosos liberos bonorum administratores, non supra alios; horum filios debet mater alere, quæ sibi imputet hoc onus, cum sciverit ejusmodi parentes nec posse esse parentes, nec alere. Sporer *num. 50.* Hactenus de onere ministrandi prolibus temporalia.

612. Quoad spiritualia sunt graviter obstricti parentes instruere per se, aut alios proles in rebus ad salutem necessarijs, nempe in Mysterijs Fidei, Sacramentis præsertim necessarijs necessitate medijs, ut in Baptismo, Pœnitentia & graviter præceptis: ut in Evcharistia, in Mandatis Decalogi, & quinque præceptis Ecclesiæ, Symbolo Apostolorum, in Oratione Dominica, Angelicæque saltem quoad substantiam. Obligantur præire bono exemplo, consequenter maxime cavere à Scandaloso: *Memento te* inquit Divus Hieronymus. *Epist. ad latam vos parentes magis exemplo docere filios, quam voce (& infra de filia) nihil in te, & in patre suo videat, quod si fecerit, peccet.* Demum peccantes proles debent corripere & emendare, discretè tamen: *Qui parit virge, odit filium suum: qui autem diligit illum, constanter erudit.* Proverb. 13. *Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate eos in disciplina, & correptione Domini ad Ephes. 6.* Nemo à mortali potest excusare parentes vitia prolium corripere notabiliter negligentes, idque peccatum non solum opponi-

N n n

tur

tur charitati, sed etiam pietati, quæ est pars iustitiæ.

Adde ex Navar. *num.* 18. quod parentes incurrant mortale, si sinant filias habere amafios ad malum finem, aut adire suspecta consortia, aut cogant ad connubium, cum vellent ad Religionem transire.

Cum tutores sint quasi parentes, utpote succedentes parentibus in suo officio, notabiliter negligentes sunt in amore, & præstatione eorum, quæ parentes tenentur erga proles, peccant mortaliter; & vicissim filij pupilli notabiliter deficientes in amore, reverentia, ac obedientia erga tutores graviter delinquent juxta omnes.

De circumstantia quid, & circa quid.

613. **Q**uæres primo: quid sit circumstantia quid, & an sub ea comprehendatur circumstantia circa quid: & quid propriè per hanc intelligatur.

Respondeo ad primum: per eam non significari objectum ipsum utpote spectans ad substantiam, sed objecti conditionem, nempe materiæ quantitatem, aut qualitatem, aut effectum secundarium, seu damnum, quod prævideatur securum ex causa ponenda: huc etiam pertinet qualitas personæ circa quam opus fit, solèturque vocari circumstantia circa quid, & sic patet etiam ad secundum responso.

Respondeo ad tertium: circumstantia circa quid propriè indicat personam, circa quam peccatur; est enim ta-

lis persona quædam pars materiæ illius peccati, ut si persona percussa sit clericus, aut Laicus, aut consanguineus, illico merito continetur sub circumstantia quid, Soarez in 3. p. tom. 4. de Penit. D. 22. S. 4. num. 3.

Quæres secundo: an circumstantia circa quid quoad qualitatem personæ, cum qua peccatur, in materia luxuriæ variet speciem in omnibus casibus, in quibus circumstantia quis.

Respondeo affirmative: adverte ergo debet, an persona, cum qua quis peccat sit conjugata aut libera, aut virgo, aut sponsa alterius, aut infidelis, aut voto castitatis ligata, aut tua pœnitens, aut consanguinea, vel affinis, ac in quoto gradu lineæ rectæ, vel obliquæ.

His applicanda est doctrina *num.* 597. à Vers. Circumstantia conjugij ulque ad *num.* 607. In alijs autem materijs, si persona circa quam sit pater, aut filius, aut pupillus: peccatum, quando addatur novam speciem, relege *num.* 610. & seq. 2. unde si percussus sit clericus, est percussio sacrilega; si pater, percussio est impia &c.

614. Quæres tertio: an quantitas materiæ augeat actum moralem bonum, aut malum? Respondeo affirmative, si multum det eleemosynæ crescit notabiliter actus misericordiæ, furtum vero, si quis multum furetur, aut multum sit intemperans, aut multum noceat in fama, honore: sic enim peccat mortaliter, veniale erit, si parum circa hæc committat.

Quæres quarto: an qualitas voluntatis mutet speciem?

Respondeo: saepe mutare. Primo in materia luxuriæ tactus: impudici differunt specie morali à copula (nam hæc proximè, secus illi nocent proli) & à pollutione, in hac, si fiat cum complice, huius status nempe sexus, calibatus, conjugium ordinariè est exprimendum, quia regulariter fit ex affectu concubitus cum tali persona (si non fiat animo concumbendi sed purè libidinem explendi, est pura mollities. An fiat intra brachia, coxendices, os &c. viri, aut foemina non variat speciem; nisi fiat in parte præpostera, aut affectu erga eam, quia tunc addit speciem Sodomix, Tamb. lib. 2. Exped. Confess. cap. 7. §. 10. nu. 64. & 75.

Secundò, specifica diversitas materiæ præceptæ saepe specificat violationem præcepti (hoc enim materiam præceptam constituit intra speciem virtutis quam præcipit: ut jejuniùm in materia temperantiæ, missæ auditionem in materia Religionis) secus præcepta diversorum præcipientium ex eodem motivo Soarez relatus num. 605. & ideo fractio jejuniij in Vigilia S. Mathiæ coincidentis cum quadragesima non differt specie.

615. Tertio, desiderium efficax pro specifica materia diversitate est specie diversum: efficaciter enim intendens mortem alterius est homicida, famæ læsionem est detractor &c. quod probabiliter extenditur ad desiderium inefficax, seu speculativum, huius tamen oppositum est practice probabile, quia desiderantur inefficaciter illa diversa mala sub ratione generica mali proximi, in quo omnia conveniunt. Lug. de Pœnit. D. 16. nu.

261. hoc totum jam est traditum n. 586. & seq.

Quartò, in Sacrilegio circa res Sacras pro specifica diversitate sanctitatis harum est Sacrilegium specie diversum, quapropter qualitas rei Sacræ est exprimenda; aliter enim sunt Sacra Sacramenta, quam Reliquiæ, aut Sacra vasa, & hæc quàm vestes, aut verba Sacra, dum horum abusus fit ad amatoria, vel scurrillia, facætiæ, vel ad stabiliendas hæreses.

E contra fractio voti non diversificatur specie pro diversitate rei promissæ: omnis enim materia promissæ constituitur in materia Religionis sub eadem ratione motiva: omnia ergo vota, uti & juramenta intra terminos voti, ac juramenti sunt ejusdem specie infimæ. Lug. num. 285. & seq. Contumelias, detractiones, judicia temeraria non evadere peccata specie diversa pro diversitate materiæ sentit communior opinio cum Lug. num. 265. contra multos, quia omnis honor, fama, ac interna bona existimatio in genere moris sibi æquivalent non minùs, quàm omnia bona fortunæ.

Ex hoc sequitur veritas sententiæ docentis honorem læsum, vel famam in uno genere esse reparabilem laudando in alio: verum hæc sequela, cum sit contra communem, & minus vera: ideo opposita opinio asserens præfata bona specie diversa in genere moris, proinde debere specificari in contumelijs, detractionibus &c. videtur probabilior.

In peccato jactantiæ probabiliter non est specificandum peccatum, de quo quis se jactat seclusa omni in se, vel in alio complacentiâ de tali peccato: malicia

tia enim jactantia est sita in irreverentia illa, quâ DEI offensa usurpatur ut medium ad captandam inde humanam gloriam, sed hæc irreverentia non sit specie diversa pro peccatorum diversitate Lug. num. 268. contra Sanch. lib. 1. Decal. cap. 3. num. 13. cujus opinio ut probabilis defenditur etiam à Lug. à nu. 269. quia quavis virtus, cui opponitur peccatum, de quo est jactantia, prohibet: ne irreverenter tractetur, tractatur autem irreverenter per jactantiam de peccato illi opposito. Hanc censeo probabiliorem. In eo utraque sententia concordat, quod jactantia de crimine ficto, & vero non differant specie.

Dixi *seclusa omni complacentia*, quia jactans se de peccato si sibi in eo complacet, aut alium laudet de peccato, debet exprimere: nam in primo casu est gaudium de peccato, quod pro hujus diversitate est probabilius specie diversum per num. 588. Lug. num. 266. monens frequenter esse annexum jactantia gaudium, in secundo verò casu est quædam exhortatio, æquivalétque consilio ad sibi complacendum, aut ad novum peccatum repetendum, proinde est scandalum directum, Lug. n. 274.

617. Quares quinto: an blasphemia qualitas adfert novam speciem peccati? Respondeo esse controversum apud Lug. à num. 277. Negant plures; ipse distinguit cum Sanch, lib. 2. Decal. cap. 32. num. 39. post medium Soarez tom. 1. de Relig. tract. 3. lib. 1. cap. 6. num. 18. & 19. affirmans distinctionem specificam inter blasphemias in DEUM, ejusque attributa à blasphemis in Sanctos: quia blasphemia in DEUM opponuntur

cultui latria debito soli excellentia increta, quæ oppositio cum non varietur pro diversitate attributorum DEI, sit, omnes blasphemias in DEUM esse ejusdem rationis, secus cum blasphemis in sanctos quia istæ propriè sunt contra virtutem Dulia, seu excellentiam creatam supernaturalem, quæ excellentia cum non differat specie in diversis sanctis, sequitur respectu horum non reperiri species diversas; nisi sit blasphemia in Beatissimam Virginem, quia hyperdulia, quæ colitur Beatissima Virgo, specie differt à dulia, quæ colimus ceteros Sanctos, ipsa enim est etiam Mater DEI, quæ excellentia moraliter specie differt ab excellentia reliquorum Sanctorum.

618. Quares sextò: de peccato infidelitatis opposito fidei virtuti Theologica: an qualitas mutet speciem? ea in genere est triplex. Primò negativa, hæc inest ijs, qui nunquam audiverunt de fide, ut gentiles: non est peccatum ex Joan. 15. *Si non venissem ait Christus, & locutus fuisset, peccatum non haberent*, est tamen pœna peccati originalis Sangall. to. 4. tract. 1. S. 7. quæst. 1. conclus. 3. ex communi Sanctorum Patrum unde S. Tb. 1. 2. quæst. 85. art. 3. *in Corp.* inter præcipua vulnera homini inflicta ob originale ponit primo loco ignorantiam, videlicet invincibilem, utique etiam ad salutem necessarium, quæ sunt fidei mysteria in illis, quibus nunquam est fides promulgata. Secundò, est privativa sita in culpabili negligentia comparandi fidei notitiam in ijs, in quibus fides est sufficienter proposita non quidem ad credendum, sed ad indagandam ejus veritatem. Tertio, est positiva

tiva infidelitas consistens in voluntario errore circa res fidei sufficienter ad credendum propositas.

Tam privativa, quàm positiva est peccatum ex natura sua excludens fidem supernaturalem: differunt specie morali, nam privativa stat ex parte voluntatis cum affectu universali credendi omnia sibi per Ecclesiam, aut aliam infallibilem regulam sufficienter proposita ut revelata: & ideo non habet annexam pertinaciam, quæ juxta communem ex Aug. lib. 4. de Bapt. cap. 16. est efficax, ac deliberata voluntas dissentienti alicui veritati revelata ut tali sufficienter proposita, atque adeo repugnat directè, ac excludit objectum formale fidei, seu DEUM ut revelantem, ac opponitur præcepto credendi; privativa verò infidelitas non excludit objectum formale fidei, nec opponitur directè præcepto fidei, seu credendi, sed præcepto indagandi veram fidem. Platel. de Fidei num. 279. rectè addens indirectè opponi fidei, quatenus is, qui negligit diligentiam debitam, sciendi credenda, cui diligentia opponitur directè, impedit fidem, hanc igitur excludit duntaxat impeditivè, sive eam impediendo.

E contra infidelitas positiva excludit directè, & formaliter, nam malitia ejus formaliter consistit in eo, quod contradicat DEO revelanti sufficienter proposita. Hæc ex S. Th. 2. 2. quest. 10. art. 5. ab omnibus recepta est triplex: paganismus, Judaismus, & hæresis. Infidelitas contradicens omnibus mysterijs revelatis, sive nullius mysterij fidem habens dicitur paganismus, Judaismus est in credente veteri testamento, ac ventu-

rum Messiam, at discredens novo, sive negans Christum jam advenisse. Hæresis est in eo, qui vetus, & novum testamentum fatetur, contradicit tamen alicui veritati revelatae sive veteris, sive novi testamenti.

619. Respondeo ad dubium n. 618. propositum: negativam infidelitatem specie differre à cæteris, quia hæ sunt peccatum, secus negativa. Privativam esse peccatum specie morali distinctum proximè ostendi.

Probabilius est tres species positivæ infidelitatis esse ejusdem speciei essentialis moralis, spectatas præcisè quatenus fidei opponuntur, differreque solum accidentaliter penes magis, & minus, atque adeò in sententia obligante ad confessionem circumstantiarum notabiliter aggravantium esse confessario declarandas ita Pal. p. 1. tract. 4. D. 2. p. 1. num. 4. contra Cajet. & plures alios.

Ratio deducitur ex malitia positivæ infidelitatis; consistit enim ut dictum, in contradictione renitente DEO revelanti, quæ renitentia essentialiter est eadem in quavis specie, si enim contradicit in omnibus revelatis est paganismus, si in solis revelatis novæ legis divinæ est Judaismus, si solum in aliquibus novæ, aut veteris legis est hæresis, inter quas, ut apparet ex terminis, est notabilis diversitas aggravans intra eandem speciem, cujusmodi circumstantiæ in veriore mihi opinione non sunt de necessitate constituendæ.

Dixi spectatas præcisè quatenus fidei opponuntur.

Nam ex alio capite est obligatio singularis has species exponendi, quia singula

la ultra malitiam fidei contrariam opponitur diversimodè Religioni, propter ritus aliquos specie diverfos: Judaismus, proficitur circumciffionem, quæ post adventum Christi est fuperftitiofus cultus: Paganismus includit Idololatriam, Hærefis ufum Sacramenti invalidi Evchariftiæ, ut Calvinismus, ac Lutheranismus, hic credit præfentiam Christi faltem in fumptione, ille verò nullam, fed credit efle meram Christi figuram. Ita Lug. n. 291. Pal. n. 6.

620. Videtur plures dari fpecies infidelitatis non comprehenfas fub tribus explicatis: ut Atheifmum, Turcifmum, Apoftafiam, & Schifma. Refpondeo negativè Pal. à num. 7. nam Turcifmus, & Atheifmus comprehenduntur fub Paganifmo; Turcæ enim negant Christum Redemptorem: & eflo quædam credant nobifcum, & cum Judæis, ea tamen credunt, non ut à Christo, fed ut à Mahomete dicta.

Quod Atheus neget DEUM, quem credit Paganus, per hoc Atheifmus non differt specie à Paganifmo, fed hic pauciores negat fidei articulos, quàm ille: hoc autem non variat fpeciem.

De Apoftafia eflo Soarez de Fide D. 16. S. 5. num. 10. defendat fpecie differre à relatis tribus, ejusque fententiàm probabilem fateatur Pal. num. 10. in fin. probabilius ef, quod non differat fpecie ab hærefi, Pal. cit. Lug. à num. 294. deftruens fundamentum Soarij ponentis malitiam Apoftafie ultra malitiam infidelitatis in malitià contra promiffionem, quæ fit in Baptifmo, aut contra pactum cum Ecclefia initum, quæ malitià utpote contra votum, aut promiffio-

nem opponitur Religioni; quatenus verò ef contra pactum cum Ecclefia opponitur jurisdictioni Ecclefie, cui fe fubtrahit. Hoc fundamentum invertitur: nam parvulus in Baptifmo, nihil vover, nec promittit. Nec præfata fubtractio probat fpecialitatem malitiæ ut patet in eo quia baptizatur in hærefi, fit fubjectus Ecclefie, à qua fubjectioe fe fubtrahit perfeverando in hærefi, quin fit Apoftata, ergo malitià Apoftafie non confifit in dicta ab Ecclefie obedientia fubtractioe.

Ratio ergo ob quam Apoftafia non fit diftincta ab hærefi ef, quod ejus malitià confifit in defertioe fidei fufceptæ, fed hæc defertio non ef fpecies à Paganifmo, Judaifmo, & Hærefi diverfa, fed genus contrahibile ad unum ex his fpeciebus. Pal. n. 10.

De Schifmate puro nego efle infidelitatem: purum enim Schifma ef merus recessus ab obedientia Summi Pontificis retinens omnes fidei articulos, fi ultra hanc à capite Ecclefie divifionem addat hærefim, erit Schifma mixtum hærefi. Hinc moderni Græci Schifmatici non funt purè tales, fed fimul hæretici negantes proceffionem Spiritus S. à Filio.

621. Deduco ex refolutis hærefim ab hærefi non differre fpecie in ratione hærefis, e.g. Calvinianam à Lutherana, idcirco fufficit dicere: lapsus fum in hærefim non explicando qualitatem, quia quoad negationem fidei funt ejusdem fpeciei moralis per num. 619. Reginald. tom. 1. lib. 6. cap. 4. num. 114. Dixi in ratione hærefis: nam ex parte termini ad quem fpecie differt quævis Secta hæretica ab altera, ob peccata fpecie dif-

stin-

distincta ratione specie diversi per nu. 619. *vers. dixi spectatas.* Sanch. *lib. 2. De cal. c. 7. n. 17.* Lugo, Pal.

Deduco secundò hæresim circa unum Fidei Articulum. e. g. *Mysterium Trinitatis non differre ab hæresi in ratione hæresis circa aliud Mysterium e. g. de reali præsentia Christi in Evcharistia.* Tamb, *lib. 2. Exped. Confess. c. 2. §. 1. num. 2.* quia utrobique est idem contemptus DEI revelantis, & ideo ex hoc capite non est in particulari explicandus error, seu qualitas Articuli. Contra cit. Sanch. *Dixi ex hoc capite:* nam si negatio Fidei circa aliquem Articulum trahat secum peccatum aliud specie diversum, ob hoc est necessitas tunc explicandi: ita contingit in hæresi negante *Mysterium Trinitatis* includit peccatum etiam blasphemiam, seu convitium in DEUM detrahendo illi perfectionem competentem.

622. Quæres septimò: an qualitas superstitionis variet speciem, sitque exprimenda? Quæstioni non potest satisfieri sine notitia superstitionis, ideo solutioni præmittendum est: quod inter virtutes morales quædam versentur circa passiones temperandas ut fortitudo, & temperantia: aliæ circa operationes erga alterum, ut justitia, & Religio; prior circa jus cuique suum tribuendum, posterior circa cultum DEO debitum. Unde cum morales virtutes, ut maneant virtutes, debeant attingere medium, vel rei (sic justitia commensurat rem ad rem, nempe quantitatem rei ad jus alterius) aut medium rationis, seu quale recta ratio præscribit attenda non solâ qualitate rei, quæ usurpatur, sed etiam habitudi-

ne, quam res habet ad operantem consideratis varijs hujus circumstantijs. Sic, ut mediocritas in cibo, & potu servetur, & præscribatur à temperantia, debent considerari circumstantiæ utentis cibo, & potu, hujusque qualitas & quantitas. Unde cum medium sit inter duo extrema, virtutes morales dicuntur positæ in medio, nempe inter duo vitia: quorum unum per excessum, alterum per defectum illis opponitur. Ut fortitudini per excessum audacia, per defectum timor, temperantiæ per excessum gula indulgens omni voluptati, per defectum aegritas fugiens omnem voluptatem.

623. Hinc virtus Religionis, ad quam spectat cultum DEO debitum deferre, tenet medium inter duos indebitos, seu vitiosos cultus, quorum unus est per excessum, alter per defectum. Ita S. Th. 2. 2. q. 92. Art. 1. Per excessum fit oppositio non quoad quantitatem cultus debiti DEO, cum quantumcumque colatur DEUS, minor sit, quàm ei debeatur; sed quod sit excessus, vel secundum objectum, dum pro DEO colitur id, quod non est DEUS; vel secundum circumstantias, dum colitur verus DEUS modo indebito, quæ vitia sub communi nomine superstitionis comprehenduntur. Per defectum fit oppositio, dum cultui, qui debetur DEO aliquid detrahitur, idque dupliciter; directè, aut indirectè, directè, dum DEO irrogatur irreverentia secundum se, & immediate, ut per tentationem, perjurium, blasphemiam; indirectè verò, quando res DEO dicata, ut sacra personæ, loca sacra, res sacra, seu ad DEI cultum destinata indignè tractantur; & hæc vitia com-

communi nomine sacrilegij intelliguntur. Quæstio nota procedit de vitijs per excessum, seu de superstitione.

Superstitio est cultus vitiosus veri, aut falsi numinis. Ita in re omnes cum S. Th. *lib. 2. c. 43. num. 2.* Dividitur in eam, quæ cultus DEO debitus creaturæ defertur, & in eam, quæ verus DEUS modo indebito colitur.

Prior subdividitur in tres species, idololatriam, divinationem, & vanam observantiam. Posterior est duplex, una deferens cultum falsum, altera deferens cultum superfluum.

624. Cultus falsus dicitur is, qui significat aliquid falsum, idque dupliciter potest accidere, nempe vel ex parte rei significatæ, sive medij assumpti in cultum, ut qui Ceremonijs Judaicis nunc DEUM coleret, quæ significant Christum venturum, aut falsis Reliquijs, aut falsis Miraculis, aut falsis Testimonijs ad confirmandam veritatem nostræ Fidei, aut falsis Sacramentis per mutationem formæ, aut materiæ: sic enim significatur Sacramenti confectio, dum nulla est.

Alter cultus falsus est ex parte colentis, ut si quis tanquam Publicus Minister, cum talis non sit, colet DEUM. Ut si non Sacerdos, aut Sacerdos sed Excommunicatus celebret, aut contra Ecclesiæ institutum alia intermiscet, ut si divinis officijs turpia, aut vana inseret. De quo vide Sanch. *lib. 2. Decal. c. 37. num. 7.*

Cultus superfluus est, qui ex se nihil falsum significat, nihil tamen conducit ad DEI honorem, sive exteriorem, sive interiorem: quia non excitat ad Spiritum,

nec ad DEI gloriam ordinatur, sed est vanus, seu inanis, id est, inutilis, sive improportionatus: ut orare ante soles ortum, aut accendere candelas in tanto numero, vel colore, vel situ, non vere die Sabbati ad honorem Beate Virginis interim occupari alijs laboribus, aut si contra institutum ac præxim Ecclesiæ: ut si in divino officio relictis rubricis quædam pro sua devotione addat e. g. gloria, & credo, dum dici non debet.

625. Cultus falsus directè versari potest vel circa DEUM, de quo proxime dictum, vel circa creaturas, quando cultum Soli DEO debitum creaturis attribuit: hic cultus vocatur idololatria, id est, latria idoli, seu cultus Soli DEO vero debitus defertur idolo: nomini idoli venit statua, aut effigies, seu imago, non quævis, sed ad cultum indebitum consecrata, seu dicata, unde imago rei vere erecta ad cultum ei, quo est digna, deferendum non est idolum.

Et hac ratione Lynodus VII. *Art. 7.* definit imagines Christianorum, & pro ut Ecclesia Catholica eas recipit, non posse dici idola. Ita Soarez *to. 1. de Relig. tr. 3. lib. 2. de Superstit. c. 3. n. 3.* De cætero ut notat *num. 4.* potest imago rei aliàs veræ e. g. veri hominis esse idolum, si destinetur ad colendum illum hominem ut DEUM: sic enim erit imago falsi DEI, consequenter sub ista ratione erit imago, rei non existentis. Ita Aug. idolum declarans vocat, *cujusdam DEI falsi simulacrum*: quo sensu etiam intelligitur Paulus *1. Cor. 10. Scimus, quia nihil est idolum in mundo.* Ex hac primæva idoli significatione nomen idoli est extensum ad significandam quamvis

vis creaturam, quæ colenda proponitur supremo cultu, qui debetur vero DEO.

Omnis igitur creaturæ adoratio, per quam illa ut DEUS adoratur, est idololatria, creaturæque sic adorata est idolum. Soarez *num. 5.* qui *num. 7.* docet latriam fieri posse actibus internis, & externis. Ut sit vera, & non ficta, seu simulata requirit ex parte intellectus actum, quo res, quæ adorabilis, seu adoranda proponitur, æstimetur per DEO. Secundò ex parte voluntatis intentio adorandi, id est, exhibendi aliquod signum submissionis, sive recognitionis excellentiæ Divinæ in tali re. Tertio adoratio, id est exhibitio talis signi, vel interioris, ut sit in adoratione mere interna; vel exterioris, si sit exterior. Ex hoc deducit ut sit vera, & consummata idololatria circa idolum, tria debere concurrere, primò opinio ex parte intellectus, quod aliquid divinitatis insit idolo, sive rei adorabili, ex parte voluntatis affectus adorandi, & demum ipsa adoratio, seu exhibitio signi submissionis, &c. Hæc tria expendit toto *c. 4.*

626. Ut autem hæc tria applicet *num. 3.* dividit idololatriam in veram, & fictam. Adoratio vera est tripliciter talis: nempe vel ex parte adorantis, aut personæ adoratæ, aut utriusque. Si ex parte adorantis re ipsa sit recognitio excellentiæ, & hanc protestari intendat, est vera ex parte adorantis, etsi sit falsa ex parte rei adoratæ, ut si in hac non reperitur excellentia: at si adorans externè non intendat interius recognoscere seu adorare, prout exterius indicat, est parte adorantis adoratio falsa, esto possit esse

R. P. Karch, Diss.

vera ex parte rei adoratæ, ut si in ea verè detur excellentia, quam indicant signa externa, quam tamen adorans non vult confiteri, seu recognoscere. Si demum signum adorationis sit in se falsum, seu ex parte rei adoratæ, ac simul fiat ficto animo, dicitur adoratio ficta simul, ac falsa.

Hinc sequitur primò, quod omnis idololatria sit adoratio falsa ex parte rei adoratæ, quia significat in ea excellentiam, quæ caret Soarez. *c. 4. n. 3.*

Sequitur secundò, cum latria significet adorationem significativam divinæ excellentiæ in eo, cui defertur, quando verè significat talem excellentiam in re adorata, est simpliciter, & vera latria: quando autem falso eam significat, est falsa latria, seu idololatria. Cir. Soarez.

Sequitur tertio idololatriam ex parte adorantis esse aliquando veram, aliquando falsam. Vera procedit ex animo non ficto, sed ex intentione adorandi, licet aliàs falsum significet, seu in se sit falsa latria. Falsa seu ficta ex parte adorantis est, dum quis talem cultum non ex animo exhibet. Hæc fictio est interdum ex parte intellectus, ut si quis non opinatur inesse rei adoratæ divinitatem; ex certis tamen extrinsecis causis ponit signum externum significans dictam opinionem, interdum autem ex parte intellectus agnoscit divinitatem in re, exhibetque signa externa, quibus fictè significat affectum internum adorandi talem rem, cum tamen caret tali affectu: sic Daemon agnoscit in Christo divinitatem, cogiturque aliquando eam confiteri, ei-

000

que

que se incurvare, quin habeat affectum honorandi.

627. Sequitur quartò: sicut ad veram latriam *per num. 625.* requiritur ex parte adorantis opinio, quod res adorata sit DEUS; ita ad veram idololatriam est necessaria opinio, quod divinitas in sit idolo, seu rei adorata. Hic primus idololatriæ modus, quod non sit impossibilis probat *Soarez c. 4. num. 5.* ex pœna peccati originalis, post quod adeo est excæcata creatura rationalis, ut usque ad veri DEI ignorationem pervenerit. Iste modus procedit ex infidelitate, seu errore directè opposito Fidei circa DEUM verum. An hic error queat oriri ex ignorantia invincibili, cum aperte repugnet lumini naturali, vide *Soarez c. 6. num. 2.* affirmantem.

Modus secundus idololatriæ contingit sine infidelitate, ex affectu tamen alteri exhibendi divinum honorem, ut dum quis sciens Dæmonem non esse DEUM, animo tamen illum honorandi, Illi e. g. sacrificet, &c. ut habeat sibi propitium, sive ex cupiditate aliquid ab eo obtinendi, aut ex odio in DEUM. Hunc modum esse intrinsecè malum, ac crimen læsæ divinæ Majestatis patet ab instantia in creatis: ut si quis ultra verum Regem recognosceret alium deferendo illi Regium honorem signis, etsi externis duntaxat, nihilominus haberetur pro Reo læsæ Majestatis humanæ. *Soarez num. 3.*

Tertius modus idololatriæ contingit sine infidelitate ex parte intellectus, & sine affectu colendi creaturam ut DEUM, sed solum exhibetur illi signum externum adorationis Soli DEO competentis ex

gravi metu e. g. mortis, ut hanc declinet. Hæc tertia idololatria dicitur materialis seu simulata, seu fictè delata idolo sine affectu interno voluntatis. Econtrà prima & secunda vocantur formales, & quidem prima ab aliquibus dicitur perfecta, secunda imperfecta: perfecta itaque fit ex pravio errore infidelitatis, secunda verò non fit ex illo, sed ex pravo affectu; cum enim sciat, aut eredar Soli DEO vero posse tribui latriam, nemo potest hanc velle tribuere creaturæ, nisi ex odio in DEUM, animoque se vindicandi, uti faciunt Dæmones, & damnati, qui operandi modus indicat summam perversionem voluntatis, & ideo secunda ex parte voluntatis est longè deterior primâ, fit enim ex malitia, econtrà prima ex aliquali ignorantia.

Certissimum est, quod tam materialis, quàm formalis, proinde omnes tres idololatriæ modi sint peccata mortalia, eaque gravissima ex his, quæ opponuntur virtutibus moralibus, inferioribus tamen vitijs, quæ contrariantur virtutibus Theologicis. Ita *Soarez n. 15.*

Si autem tres præfatæ idololatriæ invicem comparentur, secunda est deterior, quàm prima, quia secunda fit ex certa scientia, secus prima. Rursus secunda est gravior tertiâ, tum quia secunda est vera idololatria, tertia est duntaxat simulata: tum quia, quamvis utraque contineat formale mendacium, quia tam secunda, quàm tertia attribuit externè divinam excellentiam illi, in quo non est, secunda tamen superat tertiâ, quod secunda formaliter fit in ipso affectu, à quo maximè gravitas dependet, tertia verò præcisè consistat in voluntate

ria externi signi honoris exhibitione citra animum per id signum honorandi.

628. Ex doctrina S. Th. 2. 2. *quest. 92. art. 2. & quest. 95. art. 2.* divinus cultus ordinatur primò non solum ad exhibendam DEO reverentiam recognoscendo in eo solo divinam excellentiam, sed etiam ad aliquid ab eo obtinendum, quod solus ille potest præstare: Reverentiæ primo modo debitæ DEO opponitur species prima superstitionis, quam Soarez *cap. 7.* vocat apertam, & expressam idololatriam hucusque à *num. 628.* explanatam.

Reverentiæ secundo modo debitæ DEO opponitur divinatio, & vera observantia.

Divinatio prout est superstitionis altera species: est *inquisitio cognitionis de aliquo occulto* (sive id sit præteritum, sive præsens à nobis remotum, sive secreta cordium, sive factum occultum, sive futurum contingens) *ope, aut disciplina Dæmonis comparanda.*

Ita Soarez *cap. 7. num. 5.* ratione optima declarans *num. 78.* duplici enim duntaxat viâ potest homo comparare cognitionem, nempe vel per inventionem, vel per disciplinam; cognitio autem de rebus occultis, quæ arte divinatoriâ cognoscuntur, sunt ejusmodi, quarum notitia humanitus inveniri, vel comparari non potest, ergo debet comparari per disciplinam ab aliquo instructore addiscendam, hic nequit esse alius, quam Dæmon.

Contingit divinatio dupliciter; videlicet vel per expressam Dæmonis invocationem, aut explicitum etiam desiderium ope Dæmonis addiscendi aliquid

occultum, sive divinator simpliciter petat à Dæmone, sive huic aliquid promittat, & paciscatur, sive non; sive invocatus Dæmon respondeat, sive non. Invocatio fit multis modis, prout diversimode consultitur, aut consultus respondet expressè, interdum simpliciter, & sine pacto, aliquando cum pacto, ac obligatione instruendi divinatorem de occultis, ipso divinatore se vicissim obligante.

Fit etiam divinatio per tacitam, seu implicitam Dæmonis invocationem, idque fit, quoties quis medijs vanis, & inutilibus, id est, improportionatis serio utitur ad aliquid cognoscendum, aut efficiendum animo adhibendi fidem talibus medijs, & spe obtinendi effectum, quando ea adhibet. Soarez *cap. 9 num. 10.* quod fieri potest, quin præcesserit pactum aliquando explicitum, uti ibi explicat.

Omnes divinationis species tam expressæ, quam tacitæ sunt peccata ex genere suo mortalia, sive enim quis expressè, sive tacitè se subjiciat disciplinæ Dæmonis, ut ab hoc occulta edoceatur, continet gravem DEI contemptum, defertque honorem expressè, aut tacitè Dæmoni: nihilominus quandoque tacita à mortali excusat, ut si non fiat serid, & cum firma fide, sed joci causa. De divinatione disputat S. Th. 2. 2. *qu. 95. art. 3. & seq.*

629. Tertia, superstitionis species, de qua S. Th. *q. 96.* est vana observantia consistens in usurpatione mediorum inutilium, seu improportionatorum ad aliquid efficiendum (puta ad acquirenda temporalia, sanitatem, scientiam &c.) aut

impediendum malum, e. g. ne quis vulneretur. Ea porro media censentur inutilia ad aliquem effectum, ad quem nec à DEO, nec ab Ecclesia, nec à natura instituta sunt. Convenit cum divinatione, quod utraque innitatur pacto expresso, aut tacito cum Dæmone: differt, quod divinatio intendat solum consequi cognitionem rerum humano modo inassequibilem, observantia verò feratur ad obtinendum effectum, e. g. sanitatem, trësque sunt hujus species, nempe ars notoria, observantia sanitatum, & observantia eventuum.

Quoad omnes species est peccatum ex genere suo mortale ob rationem datam de divinatione, simplices tamen sapius excusantur à mortali ratione aut ignorantia non crasse, aut bonæ fidei: putantes nihil mali in ijs contineri. Sanch. *lib. 2. Decal. cap. 40. n. 13.*

630. Respondeo nunc ad quæsitum septimum quod proposui *num. 622.* negativè (nisi superstitio sit malefica, seu ad nocendum proximè ordinata hoc casu additur injustitia) nec est materia explicanda, aut signa v. g. an facta sit per aërem, ignem &c. Ratio; omnium malitia sita est in hoc, quod ope Dæmonis expressè, aut tacitè invocati, seu consulti aliquid aut indagetur, aut compareretur, omnisque superstitio sit aperta, aut tacita idololatria, seu hujus participatio, in moralibus autem expressa aut tacita voluntas, pactum expressum, aut tacitum non variat actus morales in specie morali, sicut professio tacita, & expressa ejusdem speciei sunt. Soarez *cap. 10. num. 1.* Tamb. *lib. 2. Confess. c. 2. §. 5.* Sanch. *lib. 2. Decal. c. 38. n. 14.*

Nihilominus ex alio capite, quia do superstitio fit cum expressa invocatione, est explicandum: an pactum fuerit explicitum, aut implicitum? quia explicitum trahit communiter secum alia peccata specie diversa, ut Apostasiam à fide, expressam idololatriam, abulum Sacrorum, Sacramentorum, blasphemias, coitum cum Dæmone, maleficium, sive magiam ordinatam ad nocendum alijs contra justitiam, idcirco exponi debet. Ita citati Doctores. Unde Sanchez reprobat Victoriam, qui asseruit sufficere, si confitens dicat se fuisse reum superstitionis mortalis.

Addo, de quo mei Doctores silentia expressa idololatriæ genera, de quibus *num. 627.* inter se specie distingui: prima enim species est idololatria vera essentialiter pendens ab infidelitate, secunda, hæc tamen est vera in effectu idololatria, secus tertia, sed est ficta, hæc autem inter se specie morali differunt.

631. Quæres octavò: an circumstantia quid quoad damnum impuretur ponenti causam, & quid ad hoc requiratur? Respondeo ad primum affirmativè sic scandalum prævisum auget malitiam tui dicti, aut facti, ex quo sequitur, & aliquando etiam variat speciem ejusmodi damnum spirituale, ut in turpiloquio est explicandus status audientium cum qualitate materiæ, dum turpia narrantur animo eos excitandi, secus si hic animus absit, quia tunc est scandalum duntaxat indirectum. Lugo *de Pœnit. D. 16. num. 159. & 167.* oppositum est probabile per *num. 72. & 73.* revide copiosius discut-

discussa de scandalo à num. 71. ad 78. & à num. 117. ad 146.

Dices: si scandalum prævisum auget malitiam, sequitur scandalizantem gravius delinquere quàm innocentem occidens; hic enim infert damnum temporale solum; scandalizans autem spirituale, quod est gravius temporali.

Respondeo nego sequelam: quia gravitas peccati non est æstimanda ex solo damno, sed etiam ex modo influendi in damnum; nam dando occasionem scandali permittitur libertas id committendi, homicida autem violenter excipit vitam. Ut ergo, ubi est gravius damnum, sit etiam gravius peccatum, debet esse par modus influendi, & cætera omnia æqualia, proinde etiam par prohibitio.

Hinc reflexè committens veniale non peccat gravius, quàm se occidendo, quia lex prohibens damna venialium moralia non est æqualis legi prohibendi grave damnum physicum.

Respondeo ad secundum in quæst. propositum sufficere ea, quæ requisita sunt à n. 40. ad 78.

De circumstantia ubi.

632. Quæres primò: quid significet in actu morali circumstantia loci, an augeat, aut mutet speciem? Respondeo ad primum significare locum sacrum, aut profanum, publicum, aut privatum, in quo fit peccatum. Peccata publica, id est, facta coram multis, communiter habent annexam malitiam scandali indirecti contra charitatem, quo casu necessario est explicanda circumstan-

tia hæc. Aliquando eadem publicitas multum auget malitiam intra eandem speciem: ut si publice coram multis graviter detrahas, aut calumnieris.

Locus aliquando non est circumstantia, sed dat primam sive substantialem malitiam: ut si celebres in loco profano, aut in templo sexerceas sine necessitate copulam conjugalem, aut si ex loco sacro iudex Reum contra Religionem loco debitam extrahat, aut ibi exerceat iudicium: Ratio, quia hi, & similes actus carent alia malitia præter illam, quæ opponitur reverentiæ loci sacri.

Quando autem aliunde actus habet malitiam, locus tunc est circumstantia ejus peccati, datque malitiam specie diversam, ut mox patebit. Per hæc responsum est ad 2. & tertium.

633. Quæres secundò: quæ peccata in Ecclesia commissa à loci sacri circumstantia novam acquirunt speciem malitiæ sacrilegij? Omnia mortalia hanc contrahere necessario explicandam sive sint externa sive interna docuit Joan. Medin. cod. de Pœnit. tr. 2. q. 9.

Verius negat communior cum Lugo de Pœnit. D. 16. n. 465.

Respondeo igitur: non omnia peccata novam specie malitiam sacrilegij inducere ex loco sacro: nam certum est ad discernendam hanc in peccatis malitiam non esse attendendum ad gravitatem peccatorum, quæ in loco sacro committuntur; aliàs odium DEI, & hæresis, utpote gravissima in eo commissa, forent sacrilegia: quod non est verum.

Item omnia verba impudica, & actus inhonesti inter solutos continerent Sacrilegium (quod probabilius non subsistit)

stis) quia omnes illi sunt graviores, quam sit copula conjugalis de se licita, quæ tamen secundum omnes citra necessitatem exercita sit Sacrilegia, Sanch. lib. 9. de Matr, D. 15. n. 4.

Cum quo hic juncto num. 21. Valsq. 1. 2. D. 98. à num. 4. Lug. num. 464.

Respondeo: illa peccata duntaxat sumere gravitatem Sacrilegij ex loco sacro quæ directè adversantur sanctitati, aut immunitati loci quoad ea, ad quæ sanctificatus est ab Ecclesia, atque ea gravitas Sacrilegij potissimum defumitur ex prohibitione Ecclesiæ statuentis per certos actus pollui, id est, profanari Ecclesiam, seu redigi ad illum statum, in quo novè indiget reconciliatione, dummodo fiant cum peccato mortali, Lug: de Evch. D. 20. num. 54. Ecclesia autem locum sacrum destinavit ad celebranda divina, sepeliendos mortuos, ac securitatem illuc confugientium, aut ad securam rerum illic depositarum custodiam.

634. Deduco primo sequentibus actibus graviter profanari Ecclesiam, esseque graviter sacrilegos. Primò sepulturâ non baptizati, etiam infantis seorsim sepulti. Lug. num. 57. aut excommunicati non tolerati in loco sacro, aut extractione personæ gaudentis asylo.

Secundò voluntaria effusione sanguinis notabilis ex gravi vulnere, item notabilis feminis effusione, idem enim denotat vox effusio, Amic. to. 7. de Sacram. D. 33. num. 337. Non ergo sufficiunt pauca guttæ, Lug. cit. num. 55. nec sanguinis profluvium ex levi vulnere: ut, si duo rixantes sibi eliciant copiam san-

guinis, ex percussione nasi, aut auriculæ latione, Lug. de Pœnit. D. 16. num. 468. negans percussorem gravem sine effuso sanguine fieri sacrilegam. Si mors sequitur in Ecclesia sine sanguinis effusione e.g. ex contusione pollui Ecclesiam, tradit de Evch. cit. D. 20. num. 53. extendens cum communione contra Soarez, licet mors sequatur extra Ecclesiam, quia tota actio injuriosa est posita in Ecclesia, etsi ante mortem nondum polluta censetur: sicut polluitur vulnere in Ecclesia inflictio, etsi effusio fiat extra illam. Econtra non profanatur ex gravi vulnere inflictio extra Ecclesiam, esto mors sit secuta in Ecclesia: esto autem vulnerans sit extra Ecclesiam, si tamen vulnus inflictum sit in Ecclesia polluitur: ut si existens extra Ecclesiam trajiciat hominem in Ecclesia, Lug. n. 52. quo loco non requirit, ut laedens sit intra Ecclesiam, nec ut laesus in Ecclesia sanguinet in eadem.

Ut Ecclesia polluatur per sepulturam excommunicati non tolerati, nempe denunciati, aut Notorij Clerici percussoris, non requiritur peccatum mortale. Lug. num. 57. at bene, ut censetur profana per voluntariam sanguinis, & feminis effusionem. Idem nu. 55. Profanari autem per copulam conjugalem vera sustinet sententia cum cit. Sanch. quod Jus Canonicum c. fin. de Consecrat. Ecclesia, &c. statuat pollui sine distinctione, ad quod, quia necesse est copulâ conjugale fieri cum peccato mortali, sequitur, si fiat ex necessitate, ut si conjuges essent obsessi diu in Ecclesia, per eorum copulam tunc non pollui. Sanch. num. 12. & num. 13. ubi reprobat re-

quiren-

quirentes, ut in alterutro evitetur incontinentiæ periculum: hoc quidem urget, facitque copulam licitam, non tamen est necessarium, sed sufficit, quod communiter addit tale periculum, etsi etiam in particularibus eventibus & conjugibus absit: lex enim attendit ad ea, quæ frequenter contingunt.

635. Deduco tertio: probabilius contrahitur malitia sacrilegij per effusionem sanguinis, aut seminis etiam occultam, Ecclesiæque polluitur, quia censetur postea polluta Ecclesia, si effusio prius occulta evadat publica, ergo tunc esset contra Ecclesiæ prohibitionem, sed contra hanc tempore publicitatis non peccaretur, ergo fuit antecedenter effusio sacrilega. Ita Lug. *de Pœnit. D. 16. n. 462.* Soarez *to. 1. de Relig. lib. 3. c. 7. n. 4.* Sanch. *n. 11. contra Valsq. 1. 2. D. 98. c. 3. n. 6.* Pont. *de Matr. lib. 10. c. 10. n. 15.* non improbabiler arbitantes: non violari locum sacrum, nisi per notoriam effusionem.

Deduco quarto: est vero similior opinio verbis, aspectibus, ac tactibus impudicis etiam inter pudenda in loco sacro exercitis non contrahi mortale sacrilegium Lug. *num. 464.* Sanch. *num. 20. & 21.* contra alios universim damnantes gravis sacrilegij omnes impudicos. Limitant uterque fieri sacrilegos, dum sunt præfati actus cum periculo pollutionis, tunc enim prohibitio Ecclesiæ cadens supra pollutionem etiam comprehendit hujus periculum.

Ratio deductionis est, quod Ecclesia non statuerit profanari Ecclesiam hujusmodi actibus, sed solâ copulâ, &

pollutione, ergo his solùm, & non illis contrahitur sacrilegium.

Econtra Tamb. *lib. 7. Decal. c. 2. §. 1. num. 10.* negat limitationem: quia aliàs etiam turpes cogitationes essent sacrilegæ ex annexo tali periculo, quod tamen ipse Lugo negat. Ratio hujus: quod probabilius sit eum non peccare in lege humanam, qui se exponit proximo periculo illam violandi. Cardenas *Crisis Theolog. D. 39. c. 2.* aditus enim proximi periculi violandi legem humanam nec directè, nec indirectè est prohibitus lege humanâ, non directè, in dubio enim, an lex aliquid præcipiat, aut prohibeat? *juxta C. contra eum de R. I. in 6. est contra eum, qui legem dicere potuit apertius, facienda interpretatio, & L. semper ff. de R. I. semper in obscuris, quod minimum est, sequimur?* atqui dubium est, an lex humana prohibeat aditum periculi proximi, Non etiam indirectè, quia illa duntaxat indirectè præcipiuntur præcepto directè altero, sine quibus hoc physicè consistere non potest, sed potest observari præceptum legis humanæ e. g. de jejunio, &c. etsi non videretur periculum violandi; nam hoc non necessitat physicè ad lapsum. Nunc subsumo, sed malitia violationis Ecclesiæ prohibetur solo præcepto Ecclesiæ Sanch. *num. 4.* cum Valent. Valsq. Ergo.

Respondeo me probabiliter subscribere opinioni Tamburini ob rationem ex Cardenas, quâ usus sum *de Actib. Hum. in tr. de Legib. num. 112.*

636. Amicus *de Matr. D. 26. S. 4.* acriter propugnat malitiam sacrilegij non desumi ex prohibitione Ecclesiæ, sed

sed ex indecentia, quam ipsæ actiones ex se habent cum loci sanctitate: ex quo inferunt tactus impudicos ibi exercitos esse sacrilegos, internos autem nullo maculari sacrilegio, nisi habeant pro objecto circumstantiam loci sacri: ut si quis sive intra sive extra Ecclesiam concipiat desiderium copulam exercendi intra Ecclesiam, secus et si concipiat intra Ecclesiam, dummodo desiderium habeat pro objecto copulam exercendam extra Ecclesiam: disparitas est, quod in secundo casu locus se habeat solum ex parte subjecti, in primo verò se habeat ex parte objecti, seu sit objectum actus. Hoc etiam concedit Lugo *num.* 465.

Amicum quo ad aliquas actiones sequitur Lug. *num.* 467. censens seclusa Ecclesie prohibitionem quasdam actiones graviter opponi reverentiae loco sacro debita: ut si quis publicè in Ecclesia fornicaretur, aut jumenta induceret, aut in Altari Sacro idolo sacrificaret.

Ad hunc sensum vult intelligendos illos Doctores, qui asserunt: reos esse gravis sacrilegij, qui exercent in Ecclesia comœdias lascivas, negotiationes nimis profanas, mercatum publicum. Idem *num.* 466. sentit de omni peccato commisso in Ecclesia, quod contrahat levem irreverentiam sacrilegij contra Religionem.

Respondeo hæc ex Amico, & Lugo, sicut facillè asseruntur, ita negantur jure violari virtutem Religionis seclusa Ecclesie prohibitionem.

637. Quares tertio: quando furtum rei in loco, aut de loco sacro acceptæ acquirat specialem malitiam sacrilegij explicandam necessario? Lugo de

Pœnit. D. 16. num. 470. Ex Th. Zerola in *praxi Pœnit. c.* 12. q. 17. quod, ut res censeatur accepta de loco sacro, non sufficiat rem esse in loco sacro, sed insuper aliquo modo debet pertinere ad locum titulo aut Dominij, aut Custodia, seu depositi, aut commodati.

Respondeo Joannem Papam *C. quis inventus 17. q. 4.* tres species furti ponere, per quas polluitur Ecclesia auferendo sacrum de sacro, e.g. calicem ex illa, vel non sacrum de sacro (per non sacrum hic intelligitur res purè profana) vel sacrum de non sacro, puta consecratum calicem, aut vestes benedictas ad cultum divinum reservatas in loco non sacro: per ly sacrum, dum appellatur res, indicatur quidquid est Ecclesie dedicatum, aut cultui divino deputatum. Per primam, & ultimam speciem furti contrahi sacrilegium concordant Doctores, estque venior sententia apud Lugo *num.* 471. contra Fagundez duplex specie sacrilegium committi furando rem sacram de loco sacro, quia secundum receptam doctrinam S. Th. 2. 2. q. 99. *Art.* 3. tria genera sunt sacrilegij: circa personas sacras, locum sacrum, & rem sacram, quorum quodvis specie differt ab altero, ergo ubi duplex est genus, uti est, dum res sacra tollitur de loco sacro, duplex specie committitur sacrilegium.

Circa secundam speciem furti, quo res non sacra tollitur ex loco sacro, verius est non esse sacrilegium furem, qui crumenam in Ecclesia accipit ex sacro homini, Lug. *num.* 470. contra Soarez Valsq. Valent. quia crumena materialiter se habet, seu per accidens tunc existit in loco sacro, è contra per se, dum illi com-

moda-

modatur in usum, aut pro securitate deponitur.

638. Quares quartò: quid veniat nomine loci sacri ad effectum sacrilegij in peccatis, quæ juxta dicta commissa in loco sacro evadunt sacrilega.

Respondeo primò cum Lug. n. 474. videri certum quoad peccata carnalia, & furta non venire claustra, aut habitationem Regularium, aliàs omnes se ibi poluentes forent sacrilegi.

Respondeo secundò cum eodem de Evch. D. 20. num. 58. etiam non venire oratoria priavata etiam destinata ab Episcopo ad celebrandum, non campanille adhærens Ecclesiæ, non sacristiam, non capacitatem supra tabulatum Ecclesiæ: at bene spatium intra tabulatum, & pavementum illius cum capellis subterraneis, & superioribus, & annexo cæmeterio, proinde polluta Ecclesia polluitur etiam illud, non vicissim; accessorium enim sequitur naturam principalis, non e contra: unde reconciliatâ Ecclesiâ etiam reconciliatur cæmeterium: si plura sint cæmeteria, uno polluto non est pollutum alterum, neutrum enim est alterius accessorium.

Respondeo tertio ad effectum asyli, seu privilegij ne quis extrahi possit ex loco sacro venit tota fabrica etiam tectum, partes exteriores parietum, sacristia, campanille, cæmeterium, monasteria, Hospitalia Authoritate Episcopi erecta.

De Circumstantia quibus Auxilijs.

639. Nominè circumstantiæ quibus auxilijs intelliguntur quævis
R. P. Karch, Diss.

instrumenta, seu media, quibus quis usus est ad actum moralem bonum, aut malum, tam inanimata, quam animata: ut Sclopus, Gladius, Venenum, Sacramenta, res Sacræ, Homines, Dæmones, occasionesque voluntariæ peccandi proximæ: istæ non mutant speciem peccati, sed aggravant, nec fundant peccatum numero distinctum, cujus est periculum, dum hoc aditur, animo peccandi, & ipsum peccatum sequitur e. g. fornicatio: unde tunc non est obligatio exponendi aditum periculi: secus si quis adeat periculum proximum sine causa sufficienti animo non peccandi, at postea ibi constitutus succumbat: tunc enim, cum aditus sit peccatum numero distinctum à postea secuto, oportet utrumque exprimere.

Qualitas instrumenti ordinariè non variat speciem, nisi sit specialiter prohibitum, ut si occidas medio magico, aut rebus Sacris, vel Sacramentis sis abusus ad finem malum obtinendum contra virtutem Religionis.

Si medijs instrumentis animatis exquiras pravam intentionem e. g. hominibus à te inductis tuo Consilio, jussu, exemplo peccas malitiâ novâ scandali directi, aut indirecti, imò relate ad quædam scelera qualitas personæ inductæ est explicanda: ut si inducas personam sacram, conjugatam, &c. ad actum turpem.

Unde à fortiori explicanda est circumstantia Dæmonis, si quis expressè, aut tacitè auxilio ejus utitur ad mali executionem, additur enim species superstitionis.

P p p

De

De Circumstantia cur.

640. **P**er circumstantiam cur importatur causa finalis non operis, sed operantis. Finis operis est, ad quem velut ad suum objectum formale motivum actus naturâ suâ ordinatur: sic motivum propriû Eleemosynæ videlicet observantia miseria pauperis est finis operis, sive actus Eleemosynæ, solétque etiam dici finis intrinsecus operis ad contradistinctionem finis extrinseci, seu extrinsecus adsciti ab arbitrio operantis; ut si des Eleemosynam ob vanam gloriam, hæc est finis operantis, id est, ab operante præfixus operi suo, nempe actui externæ dationis Eleemosynæ; vanæ enim gloriæ est prorsus extrinseca dationi Eleemosynæ, esto sit finis intrinsecus respectu intentionis intendentis vanam gloriam, & ad hujus consecutionem assumens Eleemosynam ut medium.

Et ideo respectu intentionis non est circumstantia, sed substantia: est tamen circumstantia respectu Eleemosynæ. Et universaliter quoties medium de se est malum, toties malitia orta ex fine malo est circumstantia explicanda, si sit mortalis, ut si fureris propter fornicationem.

Ut autem clarius in hac circumstantia ejus effectus pateat, notandum, quod septem modis possit comparari intentio finis ad electionem mediorum.

641. Primò si medium bonum eligatur propter finem bonum, hoc casu, si utriusque est directè volita, actus habet duplicem bonitatem, *per n. 569.*

Secundò si eligatur medium malum ex fine malo, ut si occidas ex intentione acquirendi bona occisi: tunc duplex spe-

cie malitia contrahitur: si media electa sint ex se ordinata ad talem finem, ut tactus impudici ad fornicationem, electio eorum constituit unum numero peccatum cum intentione finis juxta superius dicta.

Tertiò si eligatur medium bonum ex fine malo, hoc casu electio depravatur, si hoc assumitur propter finem talem, velut causam motivam; quia tunc intentio prava influit in medijs electionem, hæcque malitia finis vitiat, juratque ad hujus existentiam, proinde est explicanda.

Quartò si eligatur medium malum ex fine bono ut furtum propter Eleemosynam, aut ommissio missæ præceptæ propter studium, electio est simpliciter mala *per num. 573.*

Quintò si actus indifferens fiat propter finem bonum ut si comedas, ut obis DEO servire, electio est simpliciter bona spectans ad virtutem Religionis.

Sextò si eligas medium indifferens ex fine malo v. g. deambulationem propter furandum, deambulatio est mala simpliciter spectans ad vitium, quo est infecta intentio finis.

Septimò si actus indifferens ordinetur ad finem indifferentem, tam intentio, quam electio per se. Est vitiosa spectatis omnibus circumstantijs. Sicutdem *per num. 578.* verius est esse impossibilem actum moralem indifferentem, qui neque sit bonus, neque malus moraliter.

Illud hic non prætermittendum, quod intentio finis boni sæpe excuset à peccato in legibus positivis harum violationem: ut si pauperi non possit succurrere aliter,

aliter, quàm labore peragendo die Festo, aut sacrum negligendo.

642. Controvertitur tamen: an dum medium malum eligitur ob finem bonum e. g. omiffio sacri propter studium fit explicandus in confessione etiam finis, nempe studium, vel sola omiffio. Apud Lug. de Pœnit. D. 16. n. 478. aliqui affirmant, quia tunc studium est contra virtutem Studiositatis, est enim peccatum studere tali tempore.

Distinguit Soarez de Pœnit. D. 22. S. 4. num. 11. negans: si intenditur finis ex quadam libertate, vel facilitate; affirmans verò, quando finis, ut hic studium ex affectu vehementer inordinato intenditur, tunc enim in eo constituitur finis ultimus, amorque studij præfertur Deo, sicque est nova species peccati mortalis.

Respondeo cum Lug. num. 479. & communiore non esse explicandum finem ex communi praxi fidelium præcisè se accusantium omissionis missæ nullà factâ mentione finis de se non mali, aut non mali mortaliter.

Unde perinde est furari in morali assimatione propter studium, ac furari propter finem furto intrinsicum e. g. propter ipsam commoditatem habendi rem alienam. Ratio est: quod adæquata maliciæ gravitas hic desumatur ab omissione missæ, ergo hæc sola est explicanda, quâ explicatâ explicatur indirectè voluntas omittendi, & cum non soleat omitti missâ, nisi, vel propter aliquod malum apprehensum in auditione missæ, vel propter amorem alicujus creaturæ, ideo hic inordinatus amor sui, aut alte-

rius creaturæ etiam indirectè manifestatur.

Studium, ac voluntas studendi tempore sacri non est mala malitia proveniente à Studiositate; nam hæc tunc studium non prohibet, sed Religio præcipiendo missam vetat etiam omne impedimentum missæ, consequenter in casu nostro studium, hoc igitur tunc habet malitiam irreligiositatis. Etiam non est verum, quod studium intendatur ut finis simpliciter ultimus, ex eo enim, quod omittat sacrum propter studium, non sequitur, quod velit etiam propter idem violare reliqua præcepta, e. g. fidem negare. Est ergo duntaxat finis ultimus secundum quid, seu finis operis, sed ex hoc non sequitur, quod habeat malitiam distinctam à malitia omissionis.

A fortiori concludit Lug. num. 488. non est obligatio explicandi talem finem, quando hic, ut in casu proposito studium, se habet concomitanter ad omissionem: ut si jam decrevit negligere missam, postea, ne sit otiosus, vult studere; sic enim studium non est impedimentum volitum ut finis omissionis missæ, non enim ideo omittit missam, quia studet, sed potius e contra ideo studet, quia omittit missam, estque omiffio missæ prior studio, quod Deus suppositâ seriâ voluntate mittendi missam potest percipere; aut omittens potest vovere studium ex fine vitandi otiositatem.

643. Dices: si is, qui seriò decrevit missam omittere, postea studendo non peccet, sequitur etiam non peccare primò Sacerdotem (qui tempore toto navigationis statuit omittere officium divinum) si suppositâ hac voluntate breviam-

rim in mare projiciat. Secundo nec furem, qui habet animum non restituendi pecuniam, peccare hanc dilapidando, & se reddendo, impotentem restituendi. Tertio, nec voto castitatis obstrictum, si post hoc decrevit ejus inobservantiam, delinquere, si ducat uxorem, hæc omnia sunt absurda, ergo signum est, hæc & similia impossibilia ex se cum re præcepta, esse peccata etiam datâ voluntate non implendi præceptum.

Respondeo cum Lug. *num.* 491. negando omnes tres sequelas: quia etsi respectu violationis præcepti pro tempore præsentis se habeat concomitanter voluntas abjiciendi breviorij &c. quia pro tempore præsentis est impossibilis præcepti observantia ex vi seræ voluntatis non recitandi; at respectu temporis sequentis se habet antecedenter, & ut vera causa, nam prima voluntas non necessitat ad præcepti violationem pro tempore sequenti cum mutari possit, atque adeo observatio præcepti pro tempore sequenti est possibilis, & ideo objectio breviorij, absumptio furtivæ pecuniæ, matrimonium sunt mala, utpote voluntariè reddentia impossibilem præcepti observantiam.

De Circumstantia quomodo.

644. **Q**uæres: quid hæc circumstantia significat? an augeat, aut novam speciem actui morali superinducat.

Respondeo ad primum significare modum actionis humanæ, quo facta est videlicet actus intensionem, remissionem, tarditatem, velocitatem, libertatem, coactionem, violentiam, fraudem, in-

fidias, errorem, ignorantiam, consuetudinem, intentionem, periculum, scandalum, contemptum, continuationem, sive durationem.

Respondeo ad secundum intensionem, & remissio non mutat speciem actus boni, vel mali, sed prior augeat, posterior minuit, nisi sit actus tam remissus, ut excludat perfectam deliberationem; tunc enim mortale transit in veniale, idem est de libertate per *num.* 592. Velocitas, & tarditas non diversificat actum.

De errore, & ignorantia vincibilibus an minuat, vel augeat, aut mutet speciem consulenda sunt disputata à *n.* 440. ad 445. An voluntarium directum, ac indirectum in peccatis internis efficiat speciem diversam, satis potest constare ex *num.* 442. & seq. juncto. *n.* 585.

Consuetudo peccandi non mutat speciem, sed potius minuit minuendo libertatem, ita communis: at bene proximum periculum ex se malum ut notoria cum concubina cohabitatio realis, aut etiam putativa propter annexum scandalum: aliàs exponens se periculo proximo labendi non incurrit culpam distinctam à lapsu, si inter hunc, & periculum non intercedit notabilis mora, voluntas enim adeundi proximum periculum sine causa urgente est voluntas indirecta peccati Lug. *de Penit. D.* 16. *n.* 511.

645. Continuatio indicat, aut repetitionem actuum ejusdem speciei, aut durationem ejus actus longiorem: ista non variat substantiam actus: hic tamen si est bonus, est laudabiliter, ac magis meritorius, si malus est amplius demeritorius.

Hinc

Hinc secundum multos circumstantia temporis notabilis, quo perseverat actus malus est explicanda, utpote notabiliter aggravans malitiam: opinio hæc procedit in sententia Soarez, & aliorum obligantium ad confitendas circumstantias notabiliter aggravantes. Imò secundum omnes debet explicari duratio, quando aliter nequit ferri iudicium de interruptione, ac multiplicatione actuum numerica.

Repetitio actuum mortalium ejusdem rationis non variat speciem, sæpe tamen multiplicat numerum peccatorum exprimentum, uti fit, quando actus moraliter interruptitur, aut dum unus actus nequit moraliter uniri cum altero: ut si ex eodem actu libidinis cum eadem repetas copulam, aut cum distinctis forniceris, aut plures successive percutias &c.

Repetitio venialium nunquam evadit mortalis, si eorum materia non coalescit in unum, secus si coalescit, ut fit in furtis parvis frequentatis, labore modico die festo sæpe iterato, parvis confessionibus die jejuniij repetitis; in violatione pœnitentiæ parvæ per complures dies impositæ, aut voti quinque Pater & Ave per singulos dies recitandi, dum Pœnitentia, & votum non est alligatum diei, seu cum die non cessat obligatio: si executio est diei alligata, seu dies præfixa ut terminus obligationis, tunc non evadet omissio mortalis per neglectum parvæ pœnitentiæ, aut rei promissæ quia tunc omissio hujus non complet cum præcedentibus materiam gravem, prout contingit in furtis parvis, quorum illud fit mortale, cujus materia secundum se levis, prioribus addita fit notabilis.

646. Intentio variat speciem ratione finis præfixi morralis per *num. 641.* Item ratio scandalii, de quo egi à *n. 71.*

Nomine contemptus intelligitur vilipensio rei, aut personæ.

Ut sit peccatum debet esse inordinata, ac opposita æstimatione, quam meretur res, aut persona. Est materialis, aut formalis: materialis est, quando res, aut persona vilipenditur sine directa intentione parvipendendi, seu deprimendi; id contingit in omni violatione legis: formalis est, quando ista postpositio directè intenditur: ut si violes præceptum, vel consilium, aliudve agas, ut præcipiens, aut consulens parvi fiat, sive quod idem est, dum ideo peccas, quia renuis subijci superiori aut legi. Formalis contemptus non est speciale peccatum virtuti speciali oppositum; si enim contemnitur DEUS, ejus præceptum aut consilium est contra Religionem, si superior tuus, est contra observantiam illi debitam, si pater, est contra pietatem, si alia persona, eam minus æstimando, quàm par est, opponitur justitiæ.

Ex contemptus duplicis expositione liquidum est quod contemptus formalis fit modus specie mortali diversificans peccatum.

Violentia circa rem, vel personam alienam addit speciem rapinæ in furto, in fornicatione cum virgine stuprum, in violententer abducta raptum.

In copula modus innaturalis servato vase debito non est mortalis uti probabilius est sententia cum Sanch. *lib. 9. de Matr. D. 16.* per totum, sive fiat à tergo, sive à l'erc, sive stando, sive sedendo, non enim opponitur principali fini

matrimonij, cum non impediatur generatio, estque raro periculum effusionis extra vas, & esto aliqualis fiat effusio non tamen sequitur situm hunc esse mortalem: matrix enim solet parum feminis retinere, nempe tantum, quantum sufficit ad generationem expulso reliquo.

Modus occidendi ut si occisum membratim discerpas, aut cor extrahas, adjicis speciem feritatis.

Fraus, & dolus in contractibus superaddit speciem injustitiæ, irritatque contractum, quando est circa substantiam.

De Circumstantia quando.

647. **H**æc circumstantia indicat brevitate, aut diurnitatem, aut qualitatem temporis sacri, vel non sacri. De diurnitate dictum est n. 945. de duratione, quam aliqui revocant ad circumstantiam quando.

Qualitas temporis constituit quædam peccata per se, & principaliter: ut die festo non audire missam, laborare serviliter, non jejunare certis diebus, non confiteri, & non communicare tempore statuto, celebrare divina tempore interdicti. Verum sic non est circumstantia actus peccaminosi sed per se primò constituit, ac transit in objectum, per tradita à num. 592. Unde etiam è contrario est actus specialiter honestus intuitu temporis sacri seu ob honorem mysterij eo die celebrati missæ interesse, & vicissim est actus specialiter oppositus Religioni actus malus exercitus animo inhonorandi Sacrum tempus.

Extra hos casus est communior veniorque opinio, quod circumstantia temporis sacri etiam solemnissimi non ag-

gravel notabiliter malitiam actus mali etiam atrocis, minus mutat speciem contra aliquos. Ratio: quod ex natura rei nulla appareat specialis, aut notabilis irreverentia; disparitas enim magna est inter locum sacrum, & tempus sacrum, hoc enim utpote successivum non est capax consecrationis, capax verò est locus.

Idcirco tempus per accidens dicitur sacrum ratione mysterij, quod celebratur, aut sacrarum operationum, quæ exercentur.

Hinc plurimorum opinio, quod vitia carnis diebus solennioribus, confessionis & communionis commissa contineant peculiarem malitiam saltem aggravantem, ac in confessione explicandum. Est magis pia, quam solida, alias sacerdotes celebrantes in mortalibus tenerentur fateri circumstantiam temporis celebrationis, quod non subsistit. *Lug. de Pœnit. D. 16. num. 523.* contra aliquos.

Fatetur nihilominus, & cum eo Herinx *D. 3. num. 76.* quædam peccata exercita die Veneris sancto specialem continere irreverentiam contra Religionem, ut si quis ludos publicos prout fieri solet in Bachanalibus institueret, & si quis statim post Evcharistiam sumptam fornicaretur: si enim Ecclesia agnoscat gravem irreverentiam erga Sacramentum Pœnitentiæ in sollicitatione ad turpia facta proxime post confessionem, cur non erit etiam gravis irreverentia erga Evcharistiam? si quis immediatè post eam accedat ad concubinam: sicut autem non omnia mortalia sunt graviter contra locum sacrum, ita nec omnia contra sumptam Evcharistiam.